BELVEDERE

GETTY RESEARCH INSTITUTE
3 3125 01760 1762

BELVEDERE

Letohrádek královny Anny na Hradčanech

VYDAL

Ant. Balšánek,

ARCHITEKT.

POMOCÍ ČESKÉ AKADEMIE PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

I.

Dějiny stavby.

Dosti pozdě vlna onoho ohromného převratu kulturního, jejž renaissancí uvykli jsme sobě jmenovati, zasáhla naši vlasť. Více než 100 let uplynulo od prvních staveb Brunellescových ve Florenci, než nový stavitelský sloh zapustil kořeny i u nás. Celá perioda ranní renaissance, ba i první části období plného jejího výkvětu minula již v Italii, než símě přes Alpy k nám zanešené v první plod na naší půdě uzrálo.

Po neslavném ukončení heroického našeho zápasu v husitských válkách s Evropou, za Jiříka Poděbradského a ještě více za Vladislava II. znovu ožilé tradice středověké vypučely v pozdní, nádherný květ, onu periodu gotického slohu, již co vladislavskou označujeme, a jejíž prvními mistry byli Beneš z Loun a Rejsek z Prostějova. Byl to poslední zákmit dohasínajícího slohu, ač tradice jeho v hutích chrámových ještě dlouho po úplném vítězství renaissance sledovati možno.

Abychom velký tento intervall časový náležitě si uvědomili, uvažme, že největší mistři renaissance vrcholné v Italii, Bramante (1444—1514) a jeho žák a synovec Rafael Sanzio (1483—1520) byli v té době již mrtvi; všichni ti umělci, kteří nové učení k nám přinesli, byli současníci architektů již v druhém období vrcholné renaissance působících, Sangalla, Peruzziho, Giulia Romana, Michelangela, Sansovina a Sanmicheliho.

Dnes není o tom více pochyby, že renaissance u nás počala stavbou Belvederu r. 1535.

Jak pozdě se to stalo, vysvítá z jednoduchého srovnání dat; založení nejskvělejší profanní stavby renaissance vrcholné, bibliotheky sv. Marka v Benátkách, padá do těchže let (1536).

Máme ovšem jakousi předzvěsť nového slohu, totiž známé okno do vladislavského sálu z r. 1493, ve formách již renaissančních.

Jako však jediná vlaštovka nedělá jaro, tak také tento případ dlouho zůstal ojedinělým.

Nastolením Ferdinanda I. na trůn český změnily se poměry úplně.

Vychován v jiných tradicích, nadán od přírody skutečnou láskou a porozuměním pro veškerá umění, císař Ferdinand pociťoval potřebu, pražskou residenci svou, v níž každoročně, byť jen dočasně sídlíval, zaříditi dle svých potřeb a svého vkusu, jejž pěstováním styků s Italií nabyl. Praha té doby neměla žádné zahrady královské, mimo tak zv. »rajskou zahradu« podél nových schodů zámeckých králem Vladislavem zřízenou; i bylo první péčí jeho, zříditi při sídle svém nový rozsáhlý sad a vyzdobiti jej uměleckými výtvory všeho druhu, tak aby se vyrovnati mohl nejkrásnějším parkům jiných panovníků evropských.

Nejvhodnější místo pro založení této zahrady naskytalo se za Jelením příkopem na pláni a vinicích, táhnoucích se k oboře Ovenecké.

Pozemky tyto zakoupil Ferdinand od konventu panen u sv. Jiří a kapitoly u Všech Svatých r. 1534; ihned pak povolal umělce vlašské, svěřiv jim provádění úmyslů svých; mistr Francesco dostal za úlohu zříditi sad po vlašském způsobu, jehož ukončením měla býti velkolepá budova na místě, odkud krásná vyhlídka po celém městě a vůkolí se otvírá — Belvedere, jejž ku poctě manželky své, Anny Jagellonské, vystavěti zamýšlel.

Pro stavbu tuto získal Ferdinand architekta Giovanni de Spazia, člena četné rodiny umělecké, na různých místech ve službách Habsburgů působící.

Giovanni byl synem Jakuba Spazia, v Novém Městě u Vídně od r. 1526 působícího na stavbě hradu a zbrojnice. (Tamtéž uvádějí se Simone, Antonio a Orlando Spazio. Lucio stavěl v Innsbrucku.) Na zimu r. 1534 předložil Spazio císaři Ferdinandovi plány letohrádku, jemuž se v té míře zalíbily, že dal ihned rozkaz, aby přípravné práce bez odkladu se provedly, tak aby hned na jaře se stavbou počíti se mohlo.

V dubnu r. 1535 přibyl skutečně Spazio do Prahy se svými vlašskými dělníky a jal se budovati základy pro letohrádek, jakož i ohradní zeď kol nové zahrady.

Během jednoho roku dohotoven byl již dřevěný most přes Jelení příkop, takže získáno přímé spojení s hradem královským. Po tři roky řídil Spazio dílo své, jehož zdi vyhnány až do rovnosti přízemí a přízemní ochoz proveden až ku klenutí.

Po tu dobu činilo služné jeho i se mzdou 31 tovaryšů 250 zl. rýnských týdně, kteráž summa se ještě zvýšila, takže komora česká musila žádati krále, aby vedle dosavadních příjmů z pokut prodány byly oba lenní statky pana Jáchyma z Reichenbachu v Lužici, které po úmrtí tohoto šlechtice na korunu spadly.

Roku 1538 nastala potřeba pro bohatě myšlenou plastickou výzdobu budovy získati zručného sochaře, pro niž vyhlédnut Spaziem druh jeho Paolo della Stella z Janova. Ferdinand vzal si všemožnou péči, aby Stella i dělníci jeho náležitě byli opatřeni; nařídiltʼ české komoře, aby pro něho i mistry jemu podřízené zřízeny byly byty při stavbě, služné aby jim vypláceno bylo měsíčně a vůbec aby žádným nedostatkem netrpěli. Stella přišel záhy po té do Prahy se 44 dělníky kamenníckými a sochařskými, ujal se práce, ale brzo dostal se do sporu se Spaziem, kterýž nad to nevycházel z půtek s komorou českou k vůli vyplácení mzdy. Dělníci, jimž mzda mnohdy po několik neděl vyplácena nebyla, často hrozili mu stávkovati, takže Spazio zakládati je musil vlastními penězi. Neshody tyto dostoupily té míry, že skončily úplným ustoupením Spazia od stavby. Ze zprávy komory české ze dne 31. srpna 1538 vidíme, že Stella k tomu cíli vším úsilím pracoval. V ní uvádí se totiž, že Stella se vyjádřil, že napřesrok by stačilo, kdyby na stavbě pracovali jen čtyři kamenníci s dohlížitelem, a že jeden z předních tovaryšů Spaziových, Juan Maria de Speciecasa, vzoru tomu tak dobře rozumí, jako jeho mistr sám. Na zprávu tu Spazio, v nejvyšší míře rozhorlen, žádal komoru českou, aby ihned vyplatila mu jeho zadrženou mzdu, poněvadž od další stavby odstupuje.

Páni komorní radní, kteří na příležitost tu čekali, vyplatili mu skutečně v listopadu nedoplatek 799 zl. rýnských, v čemž počítána byla též mzda za dohled jeho při stavbě ohradní zdi, a oznámili mu, že příštím rokem nebude práce jeho třeba. K vůli zajímavosti podotýkáme, že od sáhu zmíněné zdi Spazio obdržel 20·22 zl. rýnských.

Na to působil ve službách císařských na různých místech; roku 1543 v Prešpurku v tak zvaném Blockhause pod hradem královským, posléze pak opět v Novém Městě u Vídně, kde také r. 1553 zemřel, zanechav po sobě značné dluhy.

Spazia považovati musíme tudíž za vlastního tvůrce Belvederu, jehož plán navrhnul, a jak uvedeno, v podstatné části též provedl.

Dá se předpokládati, že v provádění dalším nestaly se žádné dalekosáhlejší změny od plánů původních, leč snad v dekorativní výzdobě; tím teprve seznáváme velikostʼ a sílu ducha jeho.

Od roku 1538 byl Stella jediným stavitelem Belvederu. Práce však nepokračovala tak rychle jako v prvních letech, jednak pro nedostatek peněz, jednak proto, že přebohatý detail architektonický ku svému v nejvyšší míře dokonalému vypracování mnoho času vyžadoval, na kterouž okolnostʼ se v monografiích obyčejně zapomíná.

Požár, r. 1541 hrad pražský zničivší, zasáhl i dřevěný most přes Jelení příkop a způsobil, že stavba na čtyři roky opuštěna byla.

Stella povolán byl ku obnově zámku a služné zvýšeno mu z 15 korun na 15 zlatých rýnských v minci měsíčně.

Po čtyřech letech (1545) pokračovalo se znovu ve stavbě, avšak velmi ledabyle, což přimělo císaře kráznému zakročení. Píšeť dne 2. října 1545 české komoře, že se dozvídá o různých nepořádcích a zbytečných vydáních při stavbě. Aby se to zamezilo, nařizuje, aby při každé nové práci každý řemeslník, ať zedník, kamenník neb tesař napřed řádný rozpočet sestavil a předložil komorním radům, kteří pak rozhodnou, co za dobré a správné uznají. Poněvadž pak kámen se bere z lomů vzdálených a nevhodných, nařizuje císař, aby vyhledali nejbližší vhodný lom a poslali tam lidi, jichž mzdu sami a ne Stella stanoviti mají.

Kdyby pak se tento, neb jiný mistr osmělil, jakoukoli práci na letohrádku o své újmě dáti provádět, neb mzdu stanovovati, má nésti útraty toho sám. Taktéž dostávati má mistr Pavel měsíční mzdu pouze 12 korun, jak s ním v N. M. Víd. vyjednal.

Co se historií a reliefů na letohrádku v kameni tesaných týče, za něž mistr Pavel po 10 korunách žádá, což se nám zdá býti mnoho, poněvadž kámen jest měkký a práce snadná (píše císař), tož chceme tytéž znalými lidmi dát odhadnouti a taxirovati, jakou cenu mají, a dle toho pak vám sdělíme, co mu za to vyplatíte.

Poněvadž pak mistr Pavel a mistr Juan Maria, zedník, snésti a srovnati se nemohou, nařizuje císař dále, aby první se svými kamenníky řídil i na dále stavbu letohrádku, ale jen s patřičným množstvím dělníků, druhý pak, jenž při stavbě zámku dlouho a věrně sloužil, má na dále při jiné pražské stavbě se zaměstknati, ale tak, aby zbytečné výdaje se nečinily.

Konečně nařizuje přísně, aby Stella dělníků svých jen při stavbě letohrádku a nikoli při svých pracech soukromých používal a aby nedovoloval lidem svým dříví ku stavbě potřebné páliti k topení a vaření.

Práce však nepokračovala valně následkem stálého nedostatku peněz. Roku 1546 byly vůbec veškeré práce zastaveny. Roku 1547 zemřela choť Ferdinandova, Anna Jagellonská, pro niž letohrádek zbudován býti měl, nedočkavši dokončení jeho.

V témže roce vypukl odboj stavů českých proti Ferdinandovi, skončivší pověstným krvavým sněmem pražským. Bouřlivé události válečné nedovolovaly vůbec, aby se na stavbě pokračovalo, a tak zůstalo staveniště kolik let opuštěno. Dělníci vlastí pak opustili Prahu. V r. 1550 12. října nařizuje Ferdinand, aby kamenníci mistra Pavla dodělali a vypracovali začaté znaky, co patří na okna (snad na nároží), ale až na další aby nic jiného nezačínali.

Teprve následujícího roku nastala doba příznivější a Ferdinand poslal znovu Stellu do Italie, aby tam najal potřebné dělníky. V doporučujícím rozkaze, v němž nařizuje, aby Stella i celý jeho průvod byl všemožně podporován, nazývá tohoto »fabricae nostrae Pragensis magister«.

Jak dalece stavba při jeho smrti dospěla, nedá se úplně zjistit. Srovnáme-li však hořejší datum znaků se týkající, můžeme soudit, že v dvouletém období až do smrti Stellovy proveden byl architrav a vlys hlavní římsy přízemní, jelikož celou římsu a balustradu ochozu v bosse musíme si myslit již osazenou a pro vypracování připravenou.

Současně měl Stella prováděti různé opravné práce na hradě a v chrámu sv. Víta společně se stavitelem Hanušem Tirolem, jehož arcikníže Ferdinand, tehdejší místodržící v Innsbrucku, do Prahy povolal. Oba se však nepohodli o způsobu oprav těchto, takže arcikníže o jejich sporu obšírnou relaci císaři zaslati musil. Mezi tím však Stella zemřel v polovici října r. 1552 v Praze náhlou smrtí.

Nedočkal se tedy ani tvůrce nádherné plastické výzdoby dokončení stavby. Mistrné výtvory dláta jeho oceníme později; na tomto místě vyvrácena budiž v různých pojednáních se vyskytující domněnka, jakoby Stella příjmení své obdržel od zámku Hvězdy, na němž prý pracoval. Mylný názor tento opraví se snadno jednoduchým srovnáním dát: Stella zemřel r. 1552, Hvězda pak založena 27. června 1555, jak vysvítá z nápisu, jehož koncept složil arcikníže Ferdinand sám. (Uveřejněn v Jahrbücher der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses. XI. B.)

Tím ovšem padá náhled o původu příjmení jeho, z nahodilé souvislosti vzatý. Na příbuznosť plastické výzdoby Hvězdy a Belvederu, duchem jeho školy vysvětlitelné, dovolíme si později poukázati.

Další postup stavby není v pramenech tak přesně dokumentován, jako perioda dosavadní.

Scházejí nám přesná dáta o působení mistra Pietra Ferrasbosca (Verabitsche) de Layno, jenž dříve za hlavního původce Belvederu jmín byl.

Dle dokumentů zachovaných a uveřejněných ve výše citovaných »Jahrbücher« nepochybíme, jestli činnosť jeho položíme do doby po smrti Stellově.

Správcem stavby stal se Bonifác Wohlmuth (rodič z Nov. Města u Vídně), jmenovaný Ferdinandem I. po Beneši z Loun král. stavitelem na hradě pražském r. 1534. Činnosť jeho obmezena byla asi výhradně na stránku administrativní, neboť císař sotva měl v něho takovou důvěru, aby po umělcích vlašských další práci mu svěřil.

Listem ze dne 5. listopadu 1554 udílí Ferdinand I. svému malíři a architektu Petru Verabitschovi a kamenníku mistru Bonifáci Wohlmuthovi instrukci, dle které oba mají neprodleně do Prahy k arciknížeti Ferdinandu přijíti a s tímto, jakož i jemu přiděleným zámeckým hejtmanem a s jinými znalci o stavebních změnách na předmětech následujících uvažovati: v král. obyvacím pokoji, na bílé věži, chodbě do zahrady, stájích a patře nové budovy letohrádku.

Lze tudíž za to míti, že Ferrabosco v té době vykonával nad stavbou vrchní dozor jako architekt a potřebné výkresy dodával; zdali činně v té míře jako Stella súčastnil se prací sochařských, pochybuji, leč že jako malíř navrhoval různé výjevy pro výzdobu plastickou a tyto podřízenými mistry pak provésti dával.

R. 1556 povýšen byl ve Vídni Ferdinandem I. do stavu rytířského, při čemž rodinný znak jeho mu potvrzen a rozšířen byl v uznání věrných, 11letých služeb. Bližších zpráv z jeho života dovídáme se z relace dvorní kanceláře ze dne 26. června 1588 na arcikníž. Arnošta, dle níž Ferrabosco žádá za sproštění služby ve svém 76. roce. (Byl by tedy narozen r. 1512.) Do služeb císařských vstoupil r. 1544 jako vojín a polní malíř, slouživ 5 roků ve válce v Uhrách pod knížetem Salmem. Dle vlastního listu na císaře z r. 1559, v němž žádá za zvýšení služného, měl měsíčně 24 zl., takže nebyl s to četnou svou rodinu slušně obživiti; později zaměstknán byl na stavbách císařských v Posonii, Ebersdorfu, na cís. hradě ve Vídni, v Praze, v Prešpurku, v Kanisze a v různých končinách Chorvatska a Dalmacie. Prováděl opevnění Vídně proti Dunaji, což dle jeho úsudku byl nesnadný úkol. R. 1551 měl 15 zl., r. 1556 24 zl. měs. R. 1564—1566 byl superintendentem staveb s 59 zl. měsíčně, které se mu však později na 40 zl. snížily.

Roku 1572 odstěhoval se se svými syny do Coma a stal se tamějším občanem na doporučení Maxmiliana II. R. 1577 platí se mu jako staviteli Rudolfa II. výlohy za vykonanou cestu z Vídně do Prahy. Taktéž r. 1582. Kdy zemřel, není nám známo, rovněž není určito, kdy opustil stavbu Belvederu; tolik jest jisto, že nebyl při stavbě až do jejího dokončení.

Vidíme tedy následující osoby po smrti Stellově při stavbě: Wohlmutha co správce stavby, Ferrabosca jako architekta a Hanuše Tirola co stavitele. V letech 1552—1555 pracovalo se zvolna, až roku posledního práce zcela zastavena, neboť vypukla v Uhrách znovu válka proti Turkům, která pokladnu královskou na dno vyčerpala. V té době dokončen musil býti přízemní ochoz (až na klenby), proveden nádherný vlys, římsa a prolamovaná balustrada v I. patře. Toho použil arcikníže Ferdinand k tomu, že nezaměstknané dělníky od Belvederu povolal k stavbě svého lovčího zámku Hvězdy, druhému to arcidílu stavitelskému této doby. K stavbě té povolal též později mistra Juana de Speciecasa, kterýž od r. 1553 poslán byl ku státním stavbám do severních Uher.

Možno předpokládati, že rokem 1555 přestává též činnosť Ferraboscova na Belvederu. Soudíme tak z toho, že Ferdinand I. 20. července 1555 nařizuje staviteli **Hanuši Tirolovi,** aby hlavní 4 vnitřní zdi odkryl a na ně patro 18′ výšky a 1½ cihly tloušťky vyzdil, dle možnosti též příčky v tomto tělese s okny, dveřmi, krby a ostatní potřebou dle přiloženého nárysu provedl, dobře svázanou střechou opatřil a tuto olovem (má býti mědí) kol letohrádku tou dobou ležícím kryl.

Dále měla se galerie vydlážditi mramorovými deskami se spádem 4″ do měděného žlabu, aby proniknuvší voda klenbě neuškodila.

Dlažbu tu provedl kamenník Jan Compian.

Taktéž rozkaz, jejž Ferdinand 31. ledna 1557 ve příčině další stavby I. patra z Řezna udílí, zní na oba stavitele Hanuše Tirola a mistra Boniface, Jana Compiana, vlašského kamenníka, a Josefa de Soldata, zedníka. Jméno Ferraboscovo zde více nepřichází, nebyl tedy již účasten prací v Praze. R. 1556 uzavřeny byly klenby v přízemí a položena dlažba v obou galeriích (cihlová). Téhož roku v prosinci odpovídá Ferdinand z Řezna na sdělení Wolfa z Wřesovic, že milostivě z jeho zprávy vyrozuměl, že letohrádek vazbou a prkennou krytinou opatřen jest; taktéž jest toho náhledu, aby střecha se kryla měděným plechem, žádá však, aby Wohlmuth předložil patřičný rozpočet.

R. 1558 přikročilo se konečně ku krytí střechy měděným plechem za dozoru Jana Haidlera z Jihlavy, ačkoli zpráva Wohlmutha na císaře, kde vypočítává smluvené akkordní práce s různými řemeslníky, uvádí co mistra pokryvačského Valtena Ruschgii, puškaře, který krytí převzal po 22 groších 7 denarech za cent. Dodané množství mědi však nestačilo, takže v říjnu téhož roku musil arcikníže Ferdinand upomínat baňský úřad v Jáchymově o zaslání zbývající části mědi, aby střecha Belvederu před slavným příjezdem císaře Ferdinanda I. do Prahy úplně pokryta byla.

6. listopadu 1559 sděluje Wohlmuth císaři, že architrav, frýz a římsa, jakož i některý ornament na nikách a oknech jsou již hotovy.

Tím byla stavba Belvederu v podstatě ukončena. Zdá se, že v posledních letech pracovalo se kvapně, jen aby dílo bylo skoncováno. Na oknech a nikách pracovali sice ještě Vlaši (mistr Jan Baptista de Safosa), ale nebylo zde více obezřelého vůdce, aniž vyvinutého citu pro ušlechtilou formu, jaký se nám jeví na ochozu přízemním. Hlavní římsa I. patra, s triglyfonem naprosto neřešeným, jest dílo spěchu a nemůže býti původu vlašského. Snad Wohlmuth zasáhl tu v činnosť, která mu nepříslušela.

Roku 1563 oznamuje Wohlmuth císaři, že mramorová dlažba na hořejší galerii jest provedena, střecha dle nejvyššího jeho rozkazu červeně a bíle šachovitě natřena, na jedné straně namalovaným českým lvem, na druhé pak orlem císařským ozdobena a že mistr Jan Compian počne v sále a komnatách vlašské krby hotoviti. Zajímavý dokument pak jest dopis téhož Compiana, v němž sděluje císaři, že dal prováděti mramorové práce v letohrádku v chodbě a na krbech, aniž by od zámeckého hejtmana, aniž od komory, ani od stavitele trojník byl obdržel, takže jeho tovaryši, kteří v těchto nebezpečných časech při práci vydrží, nouzi trpí i s těmi dvěma, které císař poslal z Vídně. On sám žije již 8 neděl na své útraty v Chomútově a prosí tudíž císaře o brzké poukázání peněz, jinak že by od práce ustoupiti musil, což by nerad učinil, když má lidi k tomu, jmenovitě pro krby.

O dalších osudech stavitelů Belvederu není nám mnoho známo.

Wohlmuth byl r. 1570 ze služeb pro stáří propuštěn a povoleno mu císařem Maxmilianem II. v uznání jeho věrných služeb roční výslužné 100 tolarů. Taktéž Juan Maria obdržel dříve již r. 1562 roční výslužné 100 tolarů. Odtud nám jejich stopa mizí.

Tím stavba Belvederu byla ukončena. Císař Ferdinand I. zemřel r. 1564, uzřel tedy velké dílo své, o něž s takovou láskou pečoval, v plné nádheře dokončené. Nástupci jeho pak provedli různé práce dodatečné, jakož i změny, které ukázaly se nutnými.

Tak neosvědčila se mramorová dlažba ochozu I. patra; bylať tak těžká, že musila býti snešena a r. 1573 nahražena jinou ze dřeva modřínového smolou tmeleného, kterážto konstrukce osvědčila se výborně. R. 1589 obdržely veškeré sály mramorovou dlažbu. Jak dalece provedena byla dekorace vnitřních místností, nevíme ničeho; niky ochozu a velkého sálu v I. patře asi neobdržely nikdy výzdobu sochařskou, pro niž zajisté byly myšleny. Ostatní dějiny Belvederu jsou dosti chudé.

Ferdinand I. ani nové zahrady, ani letohrádku mnoho neužil; teprve Rudolf II. užíval hojnou měrou slunného klidu zahrady a stinných arkad Belvederu, zejména v pozdějších letech svého panování, kdy chorá mysl jeho v samotě hledala úlevy.

Trávíval zde čas svůj s Tycho de Brahem, odkudž asi vzniklo mylné pojmenování Belvederu »hvězdárna Tycho de Braha« či »mathematický dům«.

Za cizáka zimního krále byl Belvedere svědkem skvělého plesu, který Bedřich Falcký u příležitosti narození druhého svého syna Ruprechta uspořádal.

Přenesením sídla královského do Vídně utrpěl Belvedere nesmírně. Bylť ponechán volné zkáze po staletí. Přetěžkou ránu zasadil mu císař Josef II., zřídiv v něm dělostřeleckou laboratoř. Jak hrubí vojáci v něm hospodařili, snadno si představíme, a mnohé stopy z té doby na reliefech v přízemí a na balustradě I. patra výmluvně nám hlásají osvícenosť vychvalované té doby. Málo chybělo, že by krásná ta budova stala se ruinou, kdyby v našem století nejvyšší purkrabí hrabě K. Chotek nebyl se jí ujal a vřelou přímluvou svou neupozornil císaře Ferdinanda na význam její. Na jeho zakročení dal císař v letech 1843—47 stavebním oddělením hrad. hejtmanství Belvedere značným nákladem opraviti a proti dalším škodám zabezpečiti. Příznivé této okolnosti použila Společnosť vlasteneckých přátel umění, podavši císaři žádosť, aby budova přeměněna byla ve vlastenecké museum a stěny její vyzdobeny malbami z dějin domácích.

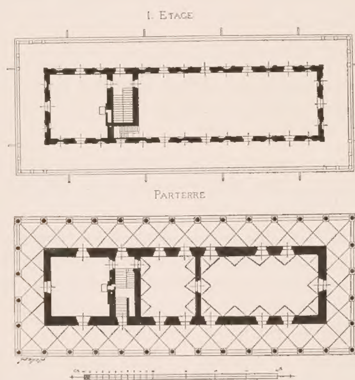
Na její návrh provedena byla ve vnitřním rozdělení závažná změna. Původní úzké dvouramenné schody nahraženy byly velkým, celý první sál zaujímajícím schodištěm dle návrhů Gutensohnových, kterýž však provedení přeměn neřídil, nýbrž nástupce jeho na stolici architektury při tehdejší akademii, professor Bern. Gruber.

Od vojáků přelámaná subtilní balustrada kuželková v přízemí nahražena plnou vyzdívkou mezi postamenty sloupků a nesymmetricky původně disponovaná okna a dvéře v přední části upravena symmetricky — jakým duchaplným způsobem však, přesvědčiž se každý sám srovnáním starého plánu Belvederu před opravou a po ní.

Dovolím si v popisu stavby restauraci tuto po zásluze oceniti. Výzdoba malířská v hlavním sále provedena sice v letech následujících (až do r. 1859) úplně, avšak to nejdůležitější, architektonická úprava místností v ladný celek se neprovedla, takže dnes dojem celkový jest nesmírně neurovnaný a kusý. Stereochromické obrazy na stěnách nemají ani rámů, a architektonické článkování v sádře jest tak chudičké a v detailu tak jalové, že s vysokou cenou zevnějšku budovy nejpříkřejší kontrast tvoří.

Nástupkyni Společnosti, Krasoumné Jednotě, příslušel by důstojný úkol započaté dílo dokončiti a chyby předchůdců našich dle možnosti napraviti.

Zda jednou dojde k úpravě takové, důstojné mistrů Spazia a Stelly, harmonické tak jako zevnějšek, tento přelud jihu uprostřed nevlídného, zasmušilého našeho severu?

Půdorysy Belvederu před opravou v l. 1843—47.

Co pramenů ku sepsání této stati použito bylo děl a článků: Jahrbücher der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses. — Akta místodržitelského archivu. — Svátek, Zámecká zahrada na Hradčanech. Zl. Praha 1892. — Schottky, Prag, wie es war und wie es ist.

II

Popis stavby.

Budova Belvederu položena jest na styku zahrady zámecké a sadů Chotkových v místech, kde rozdíl niveau obnáší as 5·15 *m*. Tento rozdíl ve výškách využit jest pro souterrain, tvořící podnož celé budovy ze strany východní a jižní. Poloha.

Jest to jediný obdélný prostor, dlouhý 51·55 *m*, široký 8·80 *m*, ohraničený mohutnými zděmi v šířce přízemního ochozu. Dá se ovšem předpokládati, že zdivo provedeno jest pouze co podezdívka sloupů a hlavních zdí v ochozu, ostatek pak vyplněn jest nasypem na způsob valů. Terassní zeď proti sadům Chotkovým, jediná, která se měřiti dá, jest v hlavě 1·60 *m*, v patce 2·35 *m* silná, na vnější straně cihlami oblepená a omítnutá. Omítka však tou dobou z valné části jest již odprýskaná. Souterrain

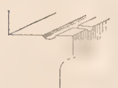
Levý roh na straně jižní sesílen jest opěrným pilířem z kvádrů. V pravém rohu na téže straně nalézá se dvouramenné volné schodiště, sprostředkující sestup s promenady před budovou do níže položené ovocné a zelinářské zahrady, jakož i do prostoru souterrainního (obr. 1.).

Obr. 1.

Tento přístupen jest jedinými dveřmi obdélného tvaru se světlíkem. Vedle dveří nalézají se v čele ještě dvě zamřížená okénka, prostor mdle osvětlující. V podélné zdi na východní straně prolomena jsou taktéž dvě okénka, architektonicky však nijak nevyvinutá.

Prostor souterrainu překlenut jest jedinou valenou klenbou v rozpnutí 8·8 *m*, plným obloukem, sesílenou pěti mohutnými pasy, kteréž však, jak jsem kolikerým měřením zjistil, nenalézají se přesně pod příčkami uvnitř budovy. Platí to zejména o prvních dvou pasech, které nesou sloupy a zeď u schodiště. Z velkého rozdílu výšky klenby v závěrku a podlahy přízemí dá se však souditi na tak značnou sílu klenby, že sama o sobě by asi příčky na ní stojící unesla.

Svrchu uvedené schodiště pochází asi z doby Ferdinandovy, jest však pojednáno zcela podřízeně.

Obr. 2.

Souterrain ukončen jest na straně východní a jižní silně vykládající deskou s odkapem, kteráž nad to na vrchní straně žlábkem a výpustky opatřena jest (obr. 2.). Na stranách západní a severní tvoří deska tato jakýsi **stylobat**, na němž celá budova spočívá. Stylobat.

Dnešního dne vcházíme do ochozu přízemního dvěma **vchody**, v osách západní a severní strany se nalézajícími. Tyto však nejsou původní, jak ze zbytků usekaných dok na pilířích balustrady bezpečně souditi můžeme. Dle výkresu před opravou z let 1843–1847 pocházejících vysvítá, že vchod na straně severní nalézal se v prvním interkolumniu v pravo. Na straně západní nemohl jsem dosud původní vchod zjistit. Vchody do ochozu

2

Dlažba. **Dlažba** uvnitř přízemního ochozu složena jest z pískovcových desek, ve směru čelných stran kladených. O odtok napadlé dešťové vody postaráno jest propustkami, od nichž žlábky v deskách stylobatu vedou.

Hlavní zdi. **Zdi budovy** jeví se na venek co jediná, nečleněná, hladce omítnuta plocha beze všeho dělení, pouze otvory dveří a oken prolomená.

Dveře. **Troje dvéře** vedou z ochozu do vnitř, v osách čelní severní a obou podélných stran. Ostění jich provedeno jest z jemného, měkkého pískovce Nehvizdského. Prahy jsou původní, co předstupující mramorová deska 10 *cm* silná. Poměr otvoru jest přesně 1 : 2. Chambrana, jejíž poměr k šířce otvoru jest 1 : 5½, skládá se ze tří desek, astragalem a lesb. kymatem rozdělených, ukončených pak hladkým kymatem a perlovcem. Sestává ze tří částí: dvou pilířů, ostění a nadpraží, jehož spodní plocha ložnou spáru tvoří (obr. 3.). Články svislých ostění zabíhají do prahu, schemata jich však ukončují as 5 *cm* nad ním. Zástřeší dveří vykazuje zvláštnost, pro kterou neznam analogie v dějinách celé vlašské renaissance; má totiž dvě římsy nad sebou, právě tak, jak později u oken seznáme.

Obr. 3.

První, vykládající jenom 23 *cm*, sedí direktně na chambraně; druhá, hlavní, 43 *cm* vyložená, spočívá na dvou mohutných konsolách překrásného tvaru, takže tvoří teprve vlastní ukončení otvoru. Mezi oběma římsami nalézá se vlys, jenž zvláštním způsobem rámován a figuralními výjevy v hautreliefu zdoben jest. Spodní římsa vykazuje zdobený listovec s perlovcem co podpornými články, píšťalami zdobenou desku, oddělenou od hladké simy perlovcem s táhlými perličkami. Spodní plocha desky této zdobena jest velmi krásně řešeným meandrem (tab. 9. a 10.).

Obruba vlysu na svislých stranách vykrojena jest ve křivce tvaru S, vykrojený cíp vyplněn jest pěti lusky palmettovými, vyčnívajícími ze spod akanthového listu, přesně na konturu se kladoucího.

Figuralní vlys dveří na straně severní schází; buď vůbec nebyl proveden, ač kapsa proň vynechana jest, aneb byl při poslední opravě sňat a zmizel. Na východní straně zobrazen jest rej dětských tritonů na delfínech a dracích, na straně západní pak nalézá se historický výjev s postavami mužů a žen.

Obě postranní konsoly jsou bohatě profilovány a zdobeny. Fascie zavinuje se ve dvou pravidelných spiralách, jen málo ven se vytáčejících; plocha cípů vyplněna pak překrásným ornamentem ve dvou variantách na straně vnější a vnitřní.

Přední strana jeví obvyklé profily konsol, ozdobené symmetricky položenou řadou kopinatych listů vavřínovitých, svázaných uprostřed astragalem, jenž co řada šikmo položených, na šňůře navěšených prstenců proveden jest.

Pod spodní spiralou konsol, silně vystupující, nalézají se dva listy akanthové, první k závitu přiléhající, druhý v procítěném pohybu spojení s hladkou plochou zdi sprostředkující. Přejemné tvary můžeme si bohužel doplniti jen na základě kusých zbytků, neboť veškeré partie listů po většině jsou zuraženy.

Podporné kyma hlavní římsy, schematem římské vzory prozrazujícím, bohatě zdobené, zalomuje se nad konsolami; nad ním však probíhá hlavní podporný článek, vaječník s páskem, bez zálomku, takže vzniká tu na jeho spodu deska, velmi krásně dekorativně rozřešená. Deska tato jest mírně prohloubena a rozdělena jednoduchou, obdélnou tabulkou na tři části, z nichž obě postranní skvostným ornamentem vyplněny jsou (tab. 18.—19., 20.—21.).

Deska hlavní římsy podporována jest ležatými konsolkami obvyklého tvaru s podporným akanthem, dvěma závitky a končícím kymátkem.

Postranní plochy konsol těchto na straně východní nejsou zdobeny. Kassetty mezi konsolami vyplňují bohaté růžice, silně vystupující, velikou rozmanitost tvarů jevící. Pravidelně složeny jsou ze 2 korunních plátků, vnějšího rozvinutého, vnitřního co poupě zavinutého, tvaru slezovitého, hvězdovitého aneb růžovitého, takže v celé římse sotva dvě stejné růžice nalezneš.

Kyma mezi deskou a simou jest hladké, na straně západní však listovcem zdobené; taktéž i kyma nad konsolami. Rohy a kouty schemat vaječníku a kyma kryty jsou vždy článkovaným listem.

Okna. **Okna** v ochozu vykazují přesně poměr 1 : 2.

Chambrana, stejného článkování a stejnými schematy zdobená jako při dveřích, má zálomky na stojatých ostěních. Dole spočívá na desce 5 *cm* vystupující, zdobené zrcadlem, velkým hladkym kymatem vroubeným.

Zástřeší sestává opět z dvojité římsy s ornamentalním vlysem uprostřed. První římsa, stejně profilovaná a zdobená jako nade dveřmi, liší se od této pouze tím, že nemá meandrovou ozdobu na spodu desky.

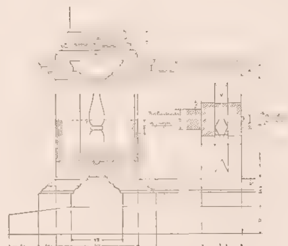
Vlys mezi římsami zdoben jest úzkou, dlouhou tabulkou s dvojím zářezem na koncích, jakou dosti zhusta nalézáme na portálech Janovských domů a paláců. Zbylé konce pak vyplněny jsou motivem často na Belvederu upotřebeným, křesadlem z řádu zlatého rouna.

Hlavní římsa, jež leží značně výše, nežli dveřní, jeví celkem stejné profilování jako ona. Pouze malý listovec mezi simou a deskou nahrazen jest hladkým kymátkem. Taktéž spodní plocha pod vaječníkem mezi zálomky kymat nad konsolami uchyluje se poněkud ve výzdobě od oné nade dveřmi, v tom smyslu, že ornamentalní náplně v krajích jsou mnohem menší. Výběr náplní těchto podán v tab. 22. a 23.

Konsoly římsu podporující jsou mnohem kratší a jednodušší nežli při dveřích. Jich přední profil jest zcela hladký; podporný list, tu a tam v jednotlivé partii a celkovém pohybu zachovaný, jest tvořen stejně, jako při dveřích.

Ochoz přízemí tvořen jest křížovými klenbami na sloupích spočí ajícími a sestává na užší straně z pěti, na podelné ze 13 travée. Klenba probíhá v celku, bez příčného dělení pasy a spočívá jednak na nástěnných hlavicích, jednak na hlavicích sloupů. Travée ochozu jeví poměr otvoru i s postamenty skoro 1 : 2, při vzdálenosti os sloupů 4·20 *m* a výšce jich 3·88 *m*. Ochoz.

Balustrada dělena jest velkými postamenty pod sloupy a malými pilířky uprostřed pouze v šířce desky. Dříky postamentů mají na přední straně figuralní výzdobu s mythologickými výjevy. V bocích, kde se připojovala kuželková balustrada, a na zadní straně jeví stejné rozčlenění mírně prohloubenými náplněmi (obr. 4.). Balustrada.

Obr. 4. Obr. 5.

K bokům připracovány byly pro uložení krycích desek poloviční balustry, jichž profil při obou vchodech do ochozu ještě dosti dobře stanoviti můžeme. Vidíme, že doky byly neobyčejně štíhlé, jednoduchého profilování; jest snadno pochopitelno, že asi mnoho jich bylo během věků přetlučeno. Kam se však velký počet zbytků poděl, nedovedeme si dobře představiti, i bylo by vděčnou úlohou konservatorů, pátrati v tomto směru.

Pilířky uprostřed jsou mnohem užší; na straně přední zdobeny jsou dětskými postavami výtečně komponovanými a provedenými; po stranách byly opět nepochybně poloviční kuželky, na zadní straně pak nalézáme podobné náplně, jako na postamentech (obr. 5).

Dnes však na místě průhledné, lehké balustrady kuželkové nacházíme těžkou massivní vyzdívku s profilovanou náplní, která rozhodně celkový dojem a hlavně poměr otvoru mění.

Sloupy jsou jonického řádu. Poměr sloupu **v ochozu** jest 1 : 8⅓. Spodní průměr obnáší 45·8 *cm*, hořejší (pod krčkem měřeno) 37·6 *cm*. Entasis obnáší 12 *mm*. Sloupy.

Nárožní sloupy jsou znatelně silnější. Spodní průměr = 49·2 *cm*, hořejší — 38·4 *cm*, entasis — 9 *mm*.

Patky, něco více než poloměr vysoké, jsou velmi jemně profilované, bez ozdob. Osazeny jsou na olovo, jak jsem letos při provádění oprav zjistil.

Dříky jsou hladké monolithy s připracovaným páskem pro patku. Jeví četné správky různých partií; některé staženy jsou pod krčkem železným pasem, jiné pak jsou docela vyměněny. Na straně východní sestávají některé ze dvou kusů.

Hlavice jsou nejdokonalejšího tvaru jonského řádu, jež mi z renaissance vůbec známy jsou. Jak povědomo, zanedbavala renaissance sloh jonský, používajíc téměř výhradně jednodušších a všem potřebám se přizpůsobujících řádů toskanského a korintského. Skvostné jonské hlavice sloupové z pal. Ugguccioni-Fenzi a z »Opera del Duomo« ve Florenci daleko nejsou tak ušlechtilé a dekorativní, jako na našem Belvederu. Výzdoba jich stupňována do té míry, že nemůžeme si mysliti větší a lepší.

Výška hlavice až ku přepásání krčku obnáší as ³/₄ spod. prům. Tento jest sesílen oproti hořejšímu průměru, bezpochyby ze statických ohledů. (Průměr jeho při rohovém sloupu obnáší 45·8 *cm*, při sloupech v ochozu 43 *cm*.) Zdoben jest 32 kanelurami, nahoře elipsitě ukončenými. Kulatá část dríku ukončena jest

vaječníkem se 16 vajíčky a astragalem se 24 táhlými perlami, dělenými vždy dvěma čočkama na úplně vypracované nitce navlečenými. Vajíčka jsou neobyčejně hluboce podpracována, takže se vskutku tážeme, jakými nástroji pracovana byla, že měkký a poddajný materiał toho snesl. Šípy mezi vajíčky jsou taktéž zcela volně vypracované a souvisí pouze úzkou hmotou na hrotu s půdou základní.

Volutový polštář, sprostředkující přechod ku čtvercovému abaku, jest stejně tvořen, jako na hlavicích antických a renaissančních. Spiraly volut nezatáčejí se kol pevného očka, nýbrž zavinují se až na nepatrný kulatý důlek, ale současně vytáčejí se ven.

Vytočení to na přední straně má za následek, že kout, který antika téměř všeobecně kryla palmettou, z rýhy mezi volutami se vyvinující, stává se ještě nepříznivější. Naši umělci však použili okolnosti této pro dekoraci a vyvinuli místo krátkých palmett festonový závěs, svými konci do rýhy položený, a nepříjemný kout pod volutou kryli stuhou z festonu v malebných záhybech se proplétající.

Tento ovocný feston, téměř zcela volný, jest velmi markantně a při tom až do nejjemnějších odstínů propracován a přesně stylisován. Střed jeho na třech viditelných stranách kryt jest čtyrlistou růžicí s poupětem. Přední plocha volut zdobena jest listovým ornamentem zvláštního, neobyčejně krásného provedení, jemuž nic podobného z antiky neb renaissance po bok postaviti není možno. Vyvíjí se od středu, kterýž kryt jest růžicí aneb listem. Ornament stupňován jest v reliefu podle vytáčení volut. Postranní pohled jeví obyčejný, dvojitý zvonkový profil, který asi uprostřed by sepjat býti měl torem vázacím.

Obr 6.

Pohled tento však není proveden, nýbrž střed zakryt jest dvojitým bohatým listem akanthu, sledujícím pohyb volut. Vrch pak kryje jednoduchý vodní list, na spodní se přimykající. Celek proveden jest s takovou úžasnou technickou dokonalostí, že hlavice tyto platiti mohou směle za arcidílo kamenického umění.

Abakus jest čtvercový a sestavá z desky, ukončené schemirovaným kymatem a páskem.

Obr. 7.

Nárožního vyvinutí hlavic na budově není; v rozích postaveny jsou lícně s podélnou stranou. Není to sice řešení pravidelné, ale nijak neruší; jest však tím nápadnější, že nástěnné hlavice na rozích ochozu vyřešeny jsou zcela dle zásad antiky (obr. 6. a 7.).

Vysvětluji si to tím, že chtělo se obejíti nepěkné řešení zadního koutu, které ve všech známých případech jonského slohu nedopadlo uspokojivě.

Hlavicím sloupů v ochozu odpovídají nástěnné hlavice, zcela obdobně řešené, s volutovým ukončením pod krčkem, tvořícím plochu, jemným ornamentem vyplněnou. Hlavice ty vyplňují trojí typus: 1. s volutami, 2. s hlavami kozlů a 3. s maskami faunů.

Oba poslední typy, velmi fantastické, patří k nejlepšímu, co renaissance v tomto ohledu vytvořila.

Archivolta. Na hlavicích sloupů spočívají bezprostředně **archivolty** ze tří plotniček, hladkého kyma a pásku sestávající. Pouze nad nárožními sloupy dosedají arch. plně, jednostranně (obr. 8.); nad sloupy vnitřními sekou se vždy arch. dvou oblouků tak, že kymata se protínají (obr. 9.).

Obr. 8. a 9.

Pateční kámen jest oběma obloukům společný, jinak sestávají vždy z pěti dílů. Plocha vnitřní rozdělena jest v obdélné kassetty (obr. 10.).

Obr. 10.

Kladí. **Kladí** nad přízemním ochozem sestává z architravu, ornamentalního vlysu a vlastní římsy. Celková jeho výška obnáší 1·05 *m*, čili 3²/₃ výšky sloupu.

Architrav dosedá přímo na závěrek archivolt a vykládá jen pranepatrně (0·5 *cm*) před líc cviklů. Sestává ze tří plotniček, dělených schemirovaným perlovcem a ukončených hladkým kymatem s páskem.

Ornament. vlys, 43 *cm* vysoký, jest snad nejozdobnějším článkem na celé stavbě. Kolem do kola budovy, bez jakéhokoliv přerušení, obíhá bohatý úponkový ornament, v dělení pouze na osy sloupů a středy oblouků se připojující. Jest to pravý mikrokosmos pro sebe. Akanthová úponka, tak často a vždy tak krásně

v renaissanci použitá, tvoří jediný motiv, zdanlivě stále se opakující, znázorňující v nesčetných variacích živý pohyb spiralního stonku, středním květem ukončeného.

Provedení technické budí vskutku úžas. Poměrně hrubý material — pískovec — jest zde zpracován jako nejjemnější mramor. Není finessy, kterou by si vlašti umělci byli odpustili. Zcela propracované obalové listy akanthu, tenounké úponky, kol hlavního stonku se vyvíjející, končící květy růžic, plný košatý akanth na nárožích, masky neb emblemy v dělících bodech: vše to jsou unika neobyčejně plodné tvořivosti, přejemného vkusu a úžasné, s neochabující láskou prováděné techniky.

Ornamentalní tento vlys, mimochodem řečeno, relativně velmi zachovaný, bude jistě jednou jmenován mezi prvními representanty dekorativního umění renaissančního. Žel, že opět ku plnému ocenění díla tohoto dospěje pouze ten, kdo z bezprostřední blízkosti mohl na ně nazírati.

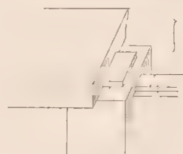
Římsa sama, přejemně profilovaná, jest rovněž bohatě zdobena. V podporných článcích nalézáme hladké kyma, dále zubořez, velmi ploše profilovaný a schemirovaný vaječník. Konsoly jsou téhož tvaru jako na římsách oken a dveří, jediné akanthový lupen jest jednodušší a palmetky v postranních náplních jsou pouze naznačené. Hořejší závit zdoben jest vodním listem. Kyma nad konsolami a mezi simou a deskou jsou obvyklým způsobem schemirovány.

Nárožní cípy zdobeny jsou znaky, které v komposici i provedení jistě jsou nejdokonalejší, které renaissance u nás vytvořila. Visící kartuše s mnohými závity nalézá se v ovalním poli, tvořeném články řetězu zlatého rouna, kol nichž živě vedená stuha se vine. V kartuších proveden císařský orel, český lev, uherský znak (?) a písmena F. A. na straně severní (tab. 37. a 43.). Cípy oblouků.

Vnitřní cípy zdobeny jsou obdélnými tabulkami se spodními okosenými rohy, obsahujícími figuralní výjevy z mythologie, k nimž se později vrátíme.

Nad hlavní římsou nalézá se **balustrada terassy I. patra** 1 *m* vysoká. Balustrada I. patra

Obr. 11.

Travée nárožní jsou jinak děleny nežli ostatní. Kdežto ony sestávají ze dvou polí, dělených stejně silnými pilířky bez hlavic, jsou tyto děleny na tři pole, z nichž střední jest značně širší. Nad sloupy nalézají se stejně široké pilířky s nárožními, kdežto pilířky vnitřní jsou značně užší.

Balustrada sama sestává z prolamovaných desek 11 *cm* silných, s patrem a krycí deskou na drážku spojených (obr. 11.). Patka osazena na olověné desky, kdežto spáry v drážkach zality jsou olovem.

Prolamované náplně roubeny jsou kolkolem profilovaným vlysem a sice se střídáním profilů. Pro pole nárožní podržen stejný motiv prolamovaných náplní a sice dvojí: 1. Delfíni s trojzubem uprostřed. Neobyčejně živý pohyb netvorů se sježenými ploutvemi, doplněný rákosovou třtinou, dodává komposici rázu zvláště působivého a originelního. 2. Mořští draci s maskou uprostřed. Celek rovněž velmi živý a bizarrní, leč vedení linií a rozdělení hmot není tak dokonalé, jako v případě předešlém.

Vnitřní pole opakují v celku tři motivy: krajní dvě ležatá pole, dva skřížené kmeny a motiv křesadel uprostřed. Zajímavé jsou nepravidelné náplně křesadel, různým ornamentem v delikatním reliefu zdobené; variant jest velké množství. Tab. 44.—45. řečené nejlépe objasní.

Klenba ochozu provedena jest co stoupající křížová klenba bez sesilujících pasů na líci. Síla její obnáší nepochybně půl cihly. Jelikož slabé opěry nad sloupy tlak klenby by nevydržely, jsou staženy v patkách silnými kleštěmi čtvercového průřezu a sice po příč i ve směru čelných oblouků. Klenba ochozu.

Předpokládati lze, že nad každým pasem v ose sloupu (jsou-li jaké na rubu) vyzděna jest zídka ku podpoře podlažních trámců, nesoucích nynější dřevěnou podlahu terassy. Tato kryta byla původně mramorovými plotnami spočívajícími na vyzděných pilířcích, 3′ od sebe vzdálených, takže vždy 3 kusy ploten stejné délky na šířku chodby (2°) přišly, kteréžto kusy 4″ sklonu k zábradlí měly a na dobré vápno a železo, tmelem zalité, osazeny byly. (Nařízení císařovo z Augšburku staviteli H. Tirolovi ze dne 20. července roku 1555.)

Obr. 12.

Dlažba tato osvědčila se býti pro klenutí příliš těžkou, i byla již roku 1573 nahrazena podlahou z modřínových fošen, na drážku, smolou tmelených. Konstrukce tato velmi dobře se osvědčila, takže dosud stává, ovšem často vyměněná (obr. 12.).

Žlaby za attikou jsou velmi hluboké, z měděného plechu zhotovené. Odtok nashromážděné vody děje se

Chrliči.

chrliči, jichž jest na úzkých stranách po dvou, na podélných po čtyřech; tyto vykládají as 1·85 *m* před budovu. Jsou to měděné žlaby, druhdy fantastickou dračí tlamou ukončené. Tato ozdoba však, až na jeden exemplář na straně do Chotkových sadů, vzala za své. Visuté tyto žlaby podporovány jsou krásně kovanými, ozdobnými konsolami z kulatého železa, zcela v duchu nejlepších prací toho druhu provedenými. Jest to nepochybně dílo Tomáše Jaroše, jelikož motivy těchto kovaných prací poukazují na domácí původ. Nejzachovalejší kusy zobrazeny jsou na tab. 43.

Architektura I. patra

Architektura 1. patra, tvořící ukončení zděné části budovy, není rovnocenná s architekturou přízemku. Jsou toho různé příčiny. Jest zcela přirozeno, že vyšší část budovy, oku méně dostupná, pojednána byla jednodušeji. Jinak též nespokojenosť císařova, s jakou na dlouho se vlekoucí stavbu pohlížel, měla za následek, že při dokončení její nepracovalo se již s tou láskou a pietou, jako při její vzniku.

Není zde již porozumění pro ornament a výzdobu figuralní; čisté články architektonické nahrazují obé. Ostatně nesmíme zapomínati data. Stavělo se od roku 1555—1559. Mistři, kteří budovu započali stavěti, vystřídáni byli jinými, kteří asi dotknuti již byli duchem vrcholné renaissance v Italii.

Jestli v přízemí hlavním motivem jest sloup a oblouk, jest jím v 1. patře **stěna**. Tato zůstává nedělena, jenom nároží ukončena jsou antami s toskanskou hlavicí a patkou, nad nimiž se i kladí zalomuje. Anty tyto se poněkud zužují; patka a hlavice jsou kamenné, ale dřík jest pouze omítaný. Vidno z toho, že ohled na úspory zde rozhodoval.

Kladí I. patra

Kladí 1. patra a zároveň celé budovy jest zcela jednoduché, toskanským antám odpovídající. Není zde ani ozdob, ani článků schemirovaných.

Architrav nad antami sestáva ze dvou plotniček a článků končících, kdežto podél zdí obíhá pouze vrchní plotnička. Pod každým triglyfem nalézá se regule s pěti kulatými kapkami

Vlys vyvinut co triglyfon. Řešen však není ani ve smyslu antiky, ani renaissance. Zálomky nad antami učinily přísné vyřešení nemožným. Zde postaven triglyf do osy zálomku a hned vedle, v triglyfonu podél stěny počíná dělení polovičním triglyfem, kdežto správněji by začínati měl půl metopou. Neladný dojem triglyfonu zvýšen jest diamantovými náplněmi metop, které i na nárožích provedeny jsou a nepěknou silhouettu tvoří. Ve vlysu lícuje triglyf s architravem, kdežto líc metop o 3·5 *cm* zpět ustupuje.

Celek ve svém uspořádání sotva pochází od Vlachů. Rytmické dělení stěn 1. patra docíleno střídáním nik a oken, jež pokud velikosti se týče, sobě úplně rovnováhu drží.

Okna I. patra.

Architektura **oken** vyvinuje se samostatněji. Otvor rámován jest hladkou chambranou s postranními zálomky nahoře i dole; k ní připojuje se oblý vlys a rovné zástřeší s jednoduchými konsolami, nad nimiž se podporní články zalomují.

Postranní náplně konsol mají jednoduchou palmettu; ozdobnější jest pouze podporný akanth pod spodním závitem, více však schematicky a nikoli s oním citem provedený, jako bohužel silně poškozené listy v přízemí.

Niky I. patra

Niky vyrůstají od kamenného soklu. Zdá se, že byly obmýšleny co sedátka; mramorové spodní plotny tomu nasvědčují. V půdoryse jsou elipčité, velmi mělké (32·5 *cm*), z kterehož duvodu silně pochybuji, že kdy nějakou figuralní výzdobu vůbec měly. Tvrzení, že sochy tyto odvlečeny byly co válečná kořisť Švédy, rozplývá se tím v niveč.

Architektura rámující sestává z postamentů, pilastrů a kladí. Patka postamentů souhlasí s články soklu. Jenom profilované části jsou kamenné. Tak stalo se, že dříky pilastrů, které jsou jen z omítky, častými opravami obdržely zcela jiný poměr. Patrno to z připojení dříku k patce, kterýž nyní lícuje s prvním páskem patky, beze všeho náběhu. Jisto jest, že tyto nesrovnalosti přičísti dlužno na účet posledních oprav. Kladí odpovídá v rozměrech výšek římsování oken, s pranepatrnými úchylkami, jen vyložení se poněkud různí, což perspektivně jistý neklid způsobuje

Vyvýšená část 1. patra kryta jest střechou zvláštního, elegantního tvaru, který opět jest jediným případem v celé renaissanci. Vidno, že klima učinilo vlašské umělce vynalézavými. Tvar křivky, t. zv. oslí hřbet, vznikl ostatně zcela přirozeně z tvaru stropu ve hlavním sále. Tento jest šalován ve tvaru valené klenby a jest na příslušně vyříznutých skružích upevněn. Není nic přirozenějšího, než že tato křivka, obdržená ze vnitřku, též na zevnějšku stala se dominující a jen při hřebenu a okapu doplněna na tvar ⌒, čímž budova zvláštní lehkou a graciosní silhouettu obdržela. Střecha

Nad vrcholem valeb vztyčují se báně, na jichž hrotech druhdy český lev a císařský orel upevněn byl.

Střecha kryta jest měděnými deskami, které přijaly barvu ušlechtilé rzi. Zdali druhdy natřena byla šachovitě v barvě červené a bílé, nelze zjistit, ač by to do jisté míry pochopitelno bylo, zejména v prvních letech trvání, pokud měď nezačala se pokrývati měděnkou.

Při opravě poslední v roce 1847 vložena byla při partii nad schodištěm konstrukce světlíková, která bohudíky jinak ladný obrys střechy neruší.

Nynější opatření odvodňovací není nijak dokonalé, neboť podokapní žlab jest malého profilu a odpadní roury jsou úzké, takže při přívalu nepojmou spadlou vodu, která se přes žlaby přelévá.

DŘÍVĚJŠÍ DISPOSICE VNITŘKU.

Vnitřek. Dřívější disposice.

Jediným pramenem pro disposici dřívější, jelikož plány původní, ani plány pro rekonstrukci z let 1843—47 se nezachovaly, jsou nám plány, sdělané na základě měření a v »Allgemeine Bauzeitung« r. 1838, publikované. Plány ty, ač jsou nespolehlivé,[1] jsou důležitým dokumentem ku posouzení prvotního stavu, zejména pro řešení problemu dřívějšího schodiště, jak v následujícím seznáme.

Přízemí mělo tři sály, z nichž první dva děleny byly příčným traktem schodiště; první patro pak dva sály, rovněž schodištěm oddělené.

Neporušené zůstaly v přízemí oba zadní sály, v prvním patře pak sál hlavní.

Přeměna v letech čtyřicátých vztahovala se hlavně na **schodiště**, neboť šlo o to, aby Belvedere přeměněn byl ve vlastenecké museum, které ovšem opatřeno býti musilo pohodlným a důstojným schodištěm. Takovým staré schodiště nebylo. Byloť v celku jen 3 *m* široké (obě ramena dohromady). Mimo to přístup do prvního patra byl dosti nepohodlný. Tato snaha po volném prostoru se širokými, pohodlnými schody rozhodla přestavbu Belvederu. Oprávněnosť její vzhledem k účelu nemůžeme ovšem zneuznávati, jakož i do jisté míry prostorně dobré rozšíření. Schodiště dřívější

Všimněme si dobře starého stavu. Budova měla troje dvére: uprostřed na severní straně jedny; dvoje pak do schodišť proti pátému sloupu. Bylo tedy uspořádání otvorů v přízemí nesymmetrické. Že proti pátému sloupu umístěny byly dvéře, vysvítá z toho, že jediné ony se svou výškou 4·5 *m* nedosahují výše nástěnných hlavic pod patkou klenby, jichž vrchní hrana 5 *m* nad dlažbou ochozu se nalézá. Vrchní hrana římsy okna v těch místech dosáhla by výšky 5·05 *m*, takže by již nad nástěnnou hlavicí sáhala do patky klenby, t. j. nebylo by možné. Domněnku tu, jak výslovně podotýkám, opírám pouze o publikaci ve zmíněném listu »Allg. Bauzeitung«; snad podaří se později, naleznou-li se prameny spolehlivější, s úplnou jistotou ji rozřešiti.

Je-li hypothesa má správná, jest nám dán určiti vstup na schody, které ihned za špaletou dveří začínaly. Byly dvouramenné o třech oddílech, a měly — dle publikace jmenované 49 stupňů. Schody nynější mají 58 stupňů při výšce patra 8·14 *m*. Byly tedy rozhodně příkřejší. Ve třech oddílech vystoupilo se pak na podestu při straně východní, z níž jedny dvéře v pravo do hlavního, druhé pak v levo do menšího sálu vedly.

Ze salu samého vedly pak menší příčně umístěné, 1 *m* široké schudky nepochybně do půdy a sice v prostore nad klenutím hlavních schodů. Schůdky tyto byly proti hlavním schodům opatreny ozdobným prolamovaným zábradlím, jak z listu císařova ze dne 31. ledna roku 1557 z Řezna psaného vysvítá.[2]

[1]) Půdorysy nesouhlasí s kreslenými pohledy. Okna v pohledu kreslena jsou v osách travée, kdežto v půdorysu třetí okno podélné strany v levo naznačeno proti pátému sloupu.

[2]) Císař sděluje arcivévodovi Ferdinandovi rozhodnutí svá, co se má v letohrádku udělati: Taktéž mají obě příčky, mezi nimiž jdou schody, do té výšky, jako ostatní zdi vyvedeny a zaklenuty býti, nad tímto klenutím pak na obou zdech krásně prolomené zábradlí, s čistou dlažbou a schody provedeno býti, jak jsme mistru Bonifáci ústně nařídili a Ty z přiložených pohledů vidíš.

Dole citovaný passus císařova listu nelze se skutečností srovnati. Byla-li nařízení jeho provedena, lze souditi, že nad klenutím hlavních schodu provedena byla jakási galerie, otevírající se do obou sálů otvory, které prolamovaným zábradlím opatřeny byly.

Možnosť toho ovšem vyloučena není, leč kam poděla se ona krásně prolamovaná zábradlí, o nichž císař se zmiňuje? Nebo zůstalo nařízení ono neprovedeno?

Rovněž záhadné jest, kam poděly se oba mramorové krby z prvního sálu přízemí a nad ním se nalézajícího v prvním patře, dílo to mistra Jana Compiana,[1] které dle měření před opravou vidíme správně v půdorysech zakreslené? Fragmenty takové nelze přece beze stopy odstraniti. Lze předpokládati, že krby řešeny byly vlašským způsobem, jako na př. ve Hvězdě neb Nelahozevsi, s konsolami, kladím a pláštěm.

Kam poděly se tyto části? Ornamentalní vlys, nalézající se v posledním sále přízemí, jest asi pozůstatkem jednoho z krbů. Kam přišlo ostatní, kam zmizely fragmenty kuželkové balustrady venkovské? Jak řešen byl komín, nad střechu vyčnívající?

Půl století teprv dělí nás od té doby, co velká tato přeměna v Belvederu vykonána byla, a veškeré positivní zprávy o ní nám scházejí.[2] Zajímavo jest, jaký osud hrozil v letech těch Belvederu.

Dne 18. dubna 1844 podává stavební oddělení vrchnímu hofmistrovi, náměstku hraběti Görtzovi, následující zprávu:

Při místním ohledání spolu s výborem Kras. Jednoty shledán byl projekt pana dvorn. stav. rady (jméno se neuvádí) velkolepým a arch. významu Belvederu zcela odpovídajícím, při čemž Jednota si jen vyhradila vliv na výzdobu schodiště, jež mělo býti v charakteru maleb ve velkém sále držáno.

Naproti tomu vyslovili se všichni členové komise proti navrženému zasklení portiku, jelikož by nynější důstojnosť Belvederu utrpěla.

Z účtů podaných vysvítá, že provedeny byly opravy dřevěného stropu, dána nová okna, okenice a dvéře, opravena střecha a žlaby, vypravena kamenná futra a provedeno železné zábradlí proti zahradě. Věnujme nyní pozornosť sálům, pokud zůstaly intaktní.

Prostřední sál v přízemí zaklenut valeně s lunettami; poslední má zrcadlovou klenbu s lunettami. Dělení architektonického postrádají. Jediné pod cípy klenby nalézají se nástěnné toskanské hlavice, bohatě schemírované, s podpornými volutami. Tab. 25. Koutové hlavice vykazují zvláštní řešení s podporným listem akanthovým.

Hlavní sál I. patra, pokud stropu se týče, zůstal beze změny.

Vidíme imitovanou šalovanou, neckovitou klenbu, vystouplými žebry (obr. 13.) na velká, v úbočích dosti nepravidelná pole dělenou.[3] Strop tento ve své nahotě materialu, bez nátěru ovšem dosti rušivě proti bílým, článkovaným stěnám působí. Že bylo však obmýšleno, ozdobiti jej malbou, jde na jevo z listu Wolmuthova na arcivévodu Ferdinanda ze dne 8. máje 1561.[4] Stěny sálu byly dle plánů v »Allg. Bauzeitung« děleny okny a nikami, opět velmi plochými, takže souditi možno, že figuralní výzdobu nikdy neměly. Niky tyto byly při opravě zrušeny a stěny plně nahozeny, aby získána byla plocha pro monumentalní malbu. Nynější článkování stěn pilastry, postamenty a římsou pochází od B. Grubra a jest v poměrech i detailech velmi surové

Obr. 13.

Leč vraťme se ještě ku schodišti, Radikalní změna týkala se:

1. Zrušení dosavadních vchodů a přeložení jich do hlavní příčné osy.

2. Symmetrické úpravy 2 levých krajních oken, z nichž druhé umístěno v ose 4. interkolumnia, takže zcela symmetrické uspořádání v přízemí docíleno bylo. Okna tato však, poněvadž ramenem nových schodů byla protnuta, ponechána jsou slepá, opatření zbytečné, vzešlé jen ze snahy, získati čisté, vrchní světlo.

[1]) Srovnej dříve již uvedený list Jana Compiana na císaře z Chomútova ze dne 17. ledna r. 1563.

[2]) Ani na c. k. hradním hejtmanství, ani v c. k. místodržitelském archivu není dokumentů z té doby; taktéž na dotaz c. k. dvorního stav. úřadu ve Vídni odpověděno bylo záporně.

[3]) Nosná skruží stažena jsou 6 kleštěmi

[4]) Týž oznamuje, že chce půdu (strop) v hořejších pokojích letohrádku ploše z tabulí a lišt sdělati; je ale toho náhledu, protože střecha je kulatá a jako klenba dělaná, že také strop tuto formu podržeti má; tudíž že klenba se z prken a díla truhlářského zříditi, na ní pak hvězdy, planety a znamení nebeská malovati se mají, k čemuž některý astronom dle zásad umění astronomického návrh podati má

Tato úprava ponechána býti musila i v I. patře, kde první okna jsou slepá, druhá pak co dvéře na terassu vyvinuta se slepým světlíkem. (Obr. 15.) Uspořádaní podesty však koliduje s osami, takže vnitřní špalety těchto dveří provésti se musily šikmo, což ovšem při zavřených dvojitých dveřích neruší. (Obr. 14.)

Obr. 15.

Jinak úprava zádveří při vchodu v přízemí, jakož i dojem schodiště co prostoru nazvány býti mohou dobrými, až na to, že naprosto se příčí původnímu rázu slohu. Již snaha za čistým vrchním světlem, pak jonské sloupy s kanellurami a rovným kladím, vše dýše duchem onoho pseudoklassicismu, s kterým na stavbách Schinkelových a hlavně Klenzeových se setkáváme. Římsa kordonu nad přízemím jest příliš těžká a ukončuje se při pravém rameni. (Z té příčiny v řezu podélném na tab. 7. a 8. naznačeno jiné řešení kordonu málo vykládajícího.)

Uměleckou neschopnosť a nedovednosť řemeslnou nejlépe vidíme na jonských sloupech portiku, na vaječníku a volutách hlavic, zejména však na prolamované balustradě schodiště, kde místo jasné, umělecké komposice vznikl chaos nesrozumitelného, polo romanského bezduchého ornamentu, bez čistoty linií a tvarů. Kamenníci té doby pokoušeli se, též motiv zlatého rouna v komposici dané provésti, leč jak hluboko stojí výtvor ten pod prací cinquecenta!

Obr. 14.

Stěny schodiště v patře prvém, určené též pro malbu, zůstaly holé. Za tím účelem zazdila se opět postranní okna, jenom okno v čele co takové zůstalo, obdrževši přiměřené architektonické rámování. Stěny zakončeny dosti malou římsou, nad níž pne se hladká vouta ku skleněnému stropu, nesnesitelna ve své nahotě: Není to tedy ani přestavba sama, kterou umělcům let čtyřicátých vyčítáme, jako onen nedostatek pružnosti, požadavky nové doby duchu původního slohu přizpůsobiti. To, co vykonáno bylo, zasáhá rušivě v ladný celek doby starší. Že provedení nového schodiště v Belvederu jest něčím zcela cizím, nahlédne i laik.

Leželo přece na snadě, ku podpoře chodby I. patra použiti trojosé loggie s mentpostay, sloupy a oblouky, tím více, jelikož se celý motiv přízemních venkovských arkad s malými změnami s dimensemi vnitřku srovnati dal.

V návrhu rekonstrukčním, na perspektivním řezu učiněn pokus, ve smyslu zmíněném přetvořiti schodiště symmetricky disponované, aby rázu doby staré více odpovídalo.

PLASTICKÁ VÝZDOBA FIGURALNÍ.

Plastická výzdoba figuralní.

Výtvory Pavla Stelly čítány mohou býti směle mezi nejzdařilejší plastiky dekorativní. Uvážíme-li, že na Belvederu nalézá se 40 velkých figuralních náplní na postamentech, 34 náplní na pilířcích přízemní balustrady s dětskými postavami, 28 cyklových figuralních náplní, vše dílo jedné hlavy a jedněch rukou, z nichž ani o jediném nemůžeme říci, že by bylo slabé — uznati musíme úžasnou plodnosť a tvořivosť uměleckou tvůrce všech těchto výtvorů, Pavla Stelly.

Není možno vypočítávati zevrubně sujety jednotlivých reliefů.

Na straně severní a západní jsou reliefy postamentů silně poškozeny a znetvořeny; jediné na straně do Jeleních příkopů a Chotkových sadů, kam ruka chásky nedosáhla, udržely se nám poměrně velmi zachované. Tab. 33. a 34. podávají ukazky nejzdařilejších výjevů mythologických: Baccha, fauny, centaury, rázovité v komposici i v technice, jež každý úder dláta dosud prozrazují. Další výjevy zobrazují Mucia Scaevolu, Marsya, Herakla a jeho činy, Alexandra roztínajícího uzel gordický, Romula a Rema, Zajatého Daria, Aeneáše unášejícího Anchisa z hořící Troje, Alexandra s Diogenem atd. Některé z těchto výjevů mají to společné s výjevy ve cyklech, že figury vykazují jistý nepoměr těla, citelný jmenovitě při výjevech historických. Nápadným způsobem jeví se tato vada ve velké frýzové náplni nad středním vchodem proti zámecké zahradě.

Bezvadné a v každém ohledu roztomilé jsou dětské postavičky na středních pilířcích balustrady přízemní. 34 různých motivů se zde střídá, s jedinou dětskou postavou, tu s maskou, neb ovocem, s obilným

snopem či psem si hrající: v provedení nad míru jemném, které jmenovitě při stranním světle plně k platnosti přichází. (Tab. 32.)

Reliefy ve cviklech jsou neméně zajímavé. Dva z nich zobrazují zakladatele budovy, císaře Ferdinanda, jednou podávajícího liliový květ královně Anně Jageillonské, podruhé při loveckém výjevu nad skoleným kancem. Oba vyjevy, jinak genrovité, vyznačují se presně historickými kostumy a věrnou podobou. Nejzdařilejší výjevy mythologické jsou: Jason dobývající zlatého rouna, Perseus a Andromeda, Déšť Danae, Pegasus, Jupiter a Ganymed, Leda s labutí, Europa unášená býkem, Venuše a Amor, Mars a Venuše, Perseus proměňující Phinea Gorgoninou hlavou v kámen atd.

Charakteristický pro reliefy tyto jest nepoměr končetin, nápadný nejvíce při figurách stojících. Skvělé provedení ovšem dává zapomenout tomuto nedostatku, který vůbec odpadá tam, kde použito ležící figury, lépe pro komposici tohoto formátu se hodící.

Veškeré reliefy myšleny jsou malebně s perspektivním pozadím. Jest ku podivu, jaké hloubky obrazu delikatním odstíněním pozadí docíleno jest. Poukazuji jen na relief, zobrazující únos Evropy, kde břeh postupně mizí. Také relief zobrazující císaře Ferdinanda na honbě jest skvělým toho dokladem. Neméně charakteristické pro reliefy tyto jsou stále opakující se tropické stromy, palmy ve zvláštním, řekl bych schematickém provedení, kteréž veskrze ku súžení scény slouží.

Reliefy tyto, po většině z dosahu lidských rukou, jsou velmi krásně zachovány, mnohé z nich pak úplně intaktní.

PLASTIKA ORNAMENTALNÍ.

Plastika ornamentalní.

Bylo při popisu jednotlivých částí architektonických vzpomenuto výzdoby ornamentalní. Článkování architektonické vykazuje v celku typy, jaké ranní renaissance vypěstila v Italii. Vaječník, kyma, perlovec, zubořez, konsoly, vše jeví nejdokonalejší tvary, jaké známe z mramorových prací italských.

Kde se ornamentika pohybuje volněji, na př. při nástěnných hlavicích a kapitálech sloupů, frýzových výplních oken, ornamentalních náplních na spodu římsových desk oken a dveří, náplních konsol, ornamentalním frýzu ve hlavní římse, náplních balustrady I. patra, vidíme rozmach originalní tvůrčí síly, v samostatné, mnohdy bizarrní komposici překypující. Bravourní techniku spracování nelze si mysliti dokonalejší. Smělosť, s jakou zde zahráváno s materialem sice poddajným, přece ale jenom křehkým,[1] vzbuzuje úžas, vidíme-li, do jaké míry ornament podpracován, ba mnohdy, jako hmotě na vzdor, zcela vypracován. Stale obdivované vypracované nitky perlovců, šípy vaječníků, listy, kryjící postranní pohledy volut, stuhy jsou toho dokladem. V ohledu tom zůstane Belvedere asi pro vždy u nás nedostižným příkladem.

Pravdou jest ovšem, že všecky tyto finessy působí pouze na oko ozbrojené, kdežto pouhým okem divák ze všeho toho nic nepostřehne, vzdor poměrně malým výškám.

Bylo by zajímavo, stopovati charakteristiku volného ornamentu do detailu, leč meze dílu tomuto vytčené toho nedovolují.

Budiž jen podotčeno, že v jistých detailech, na př. maskách ve velkém vlysu, podobách saní (Jason dobývá zlatého rouna a malé naplňky pod dětskými postavami v pilířcích) shledáváme známé typy ze stukových prací ve Hvězdě, takže vzájemný vztah a vliv obou těchto významných staveb znova se nám dokumentuje.

Závěrek.

Stav budovy, která téměř každým rokem se opravuje, jest tou dobou dosti příznivý; balustrada I. patra, která silně již z líce vybočovala, právě letošním rokem byla přeložena, takže na dlouhou dobu zabezpečena jest.

Daleko neurovnanější jeví se vnitřek. Nezda se, aspoň pokud budova nebude věnována jakémusi účelu, že by se stala nějaká náprava.

A přece, jak málo schází k docílení uspokojivého dojmu! Velký přízemní sál opatřiti dlažbou, hořejší pak slušnou parketovou podlahou, nástěnné obrazy vhodnými rámci, hrubou architekturu Gruberovu

[1] Pískovec Čelakovický, Nehvizdský a Zapský

nahraditi přiměřenější a slohovější, dřevěný kasettový strop alespoň napustiti, dvéře, okna a okenice opatřiti vkusným nátěrem, zdi pak v tonech vymalovati — věru toť jsou požadavky nepatrné a snadno splnitelné.

Budoucnosti budiž pak ponecháno, monumentalní výzdobu Belvederu dokončiti a vhodný účel pro něj nalézti.

Kéž osiřelé klassické dílo Spazia, Stelly a Ferrabosca vykoná i na dále své vyšší poslání, k němuž před půl stoletím náběh byl učiněn!

V PRAZE, dne 15. října 1897.

Antonín Balšánek,
architekt

Opravy:

Na str. 6. v textu, řádka 27 vynecháno má býti slovo Posonyi, kteréžto jest maďarským názvem Prešpurku

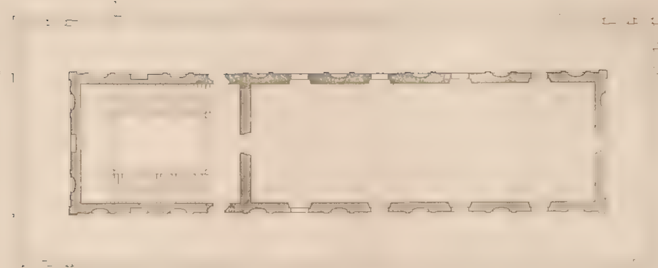
Na tab. 26. státi má v závorce (½ skutečné velikosti) místo (skutečná velikosť)

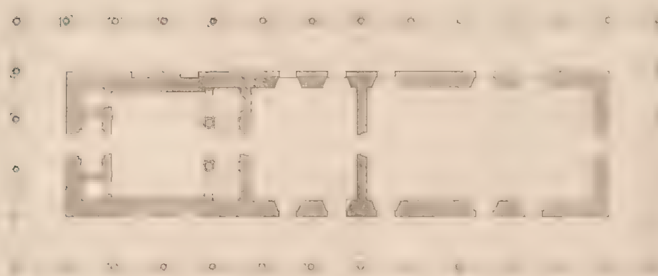
Seznam tabulek.

Obrazce v textu.

1

BELVEDERE

PUDORYSY

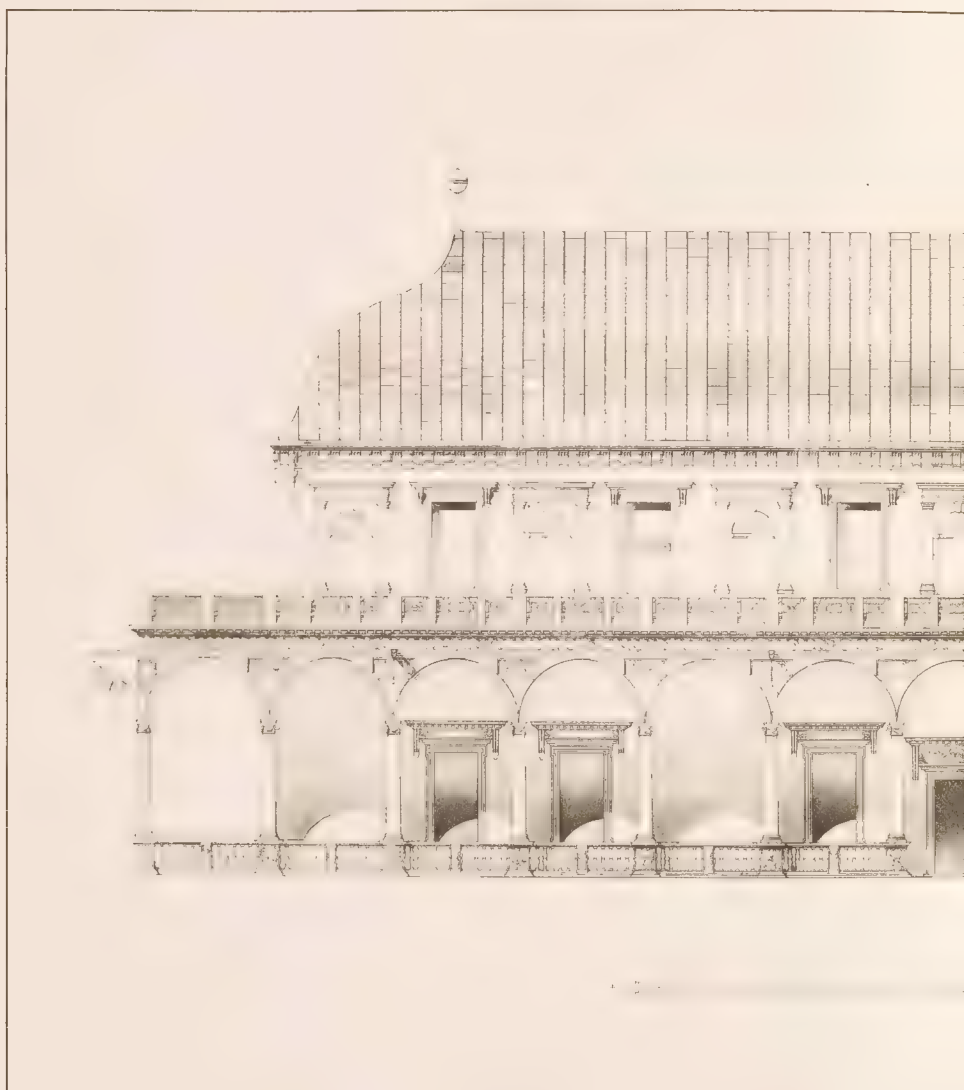
PERSPEKTIVE.

BELVEDERE

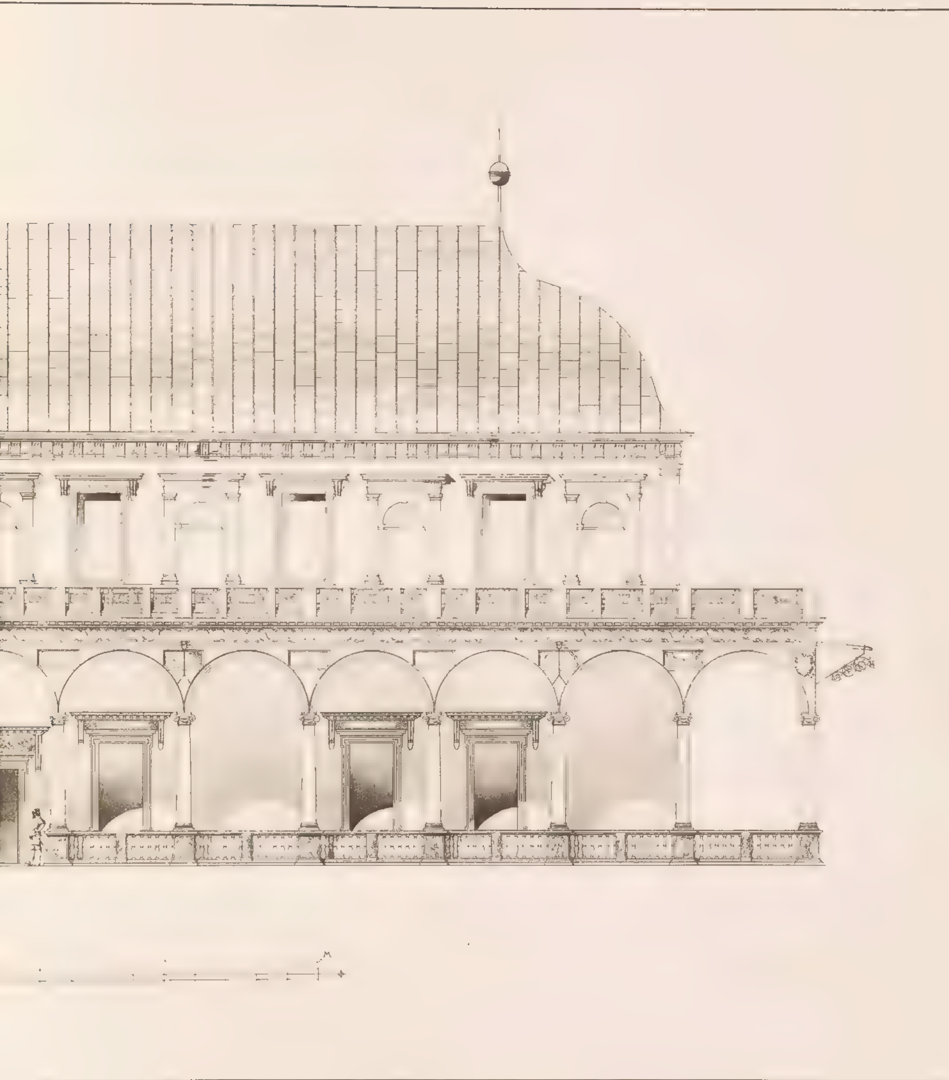
PŘEDNÍ POHLED

BELVE

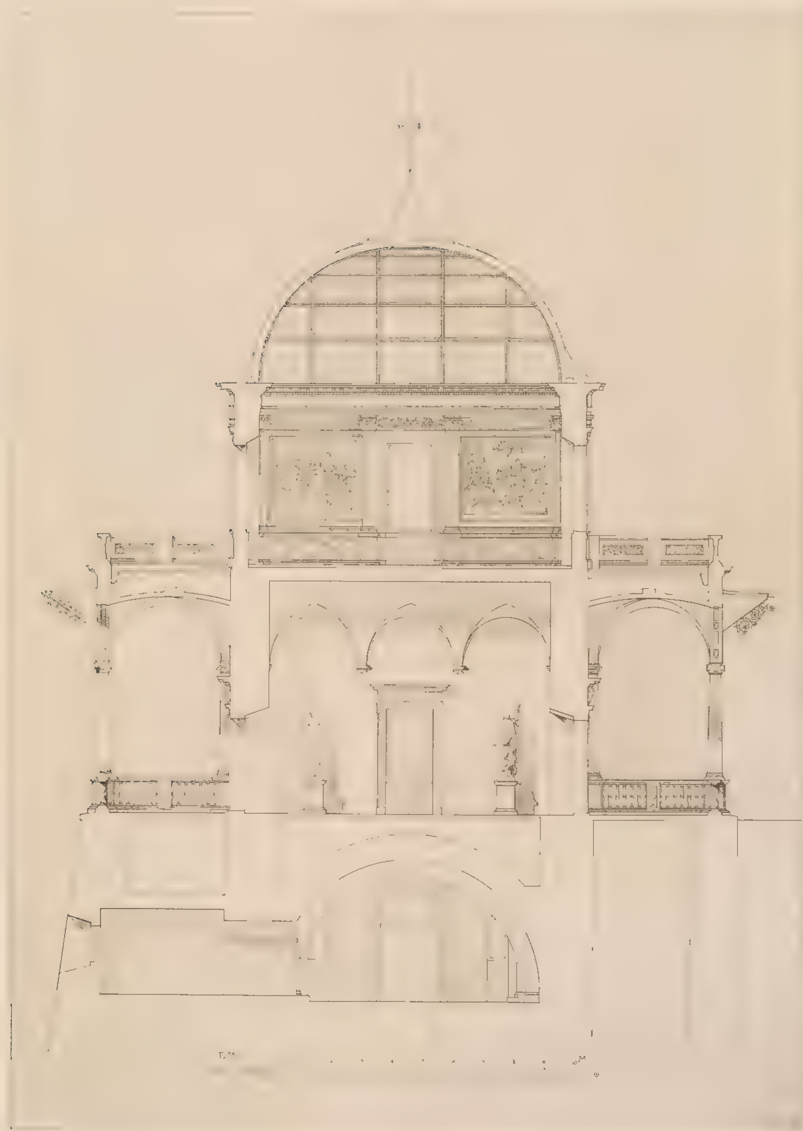
FACTRA...

EDERE

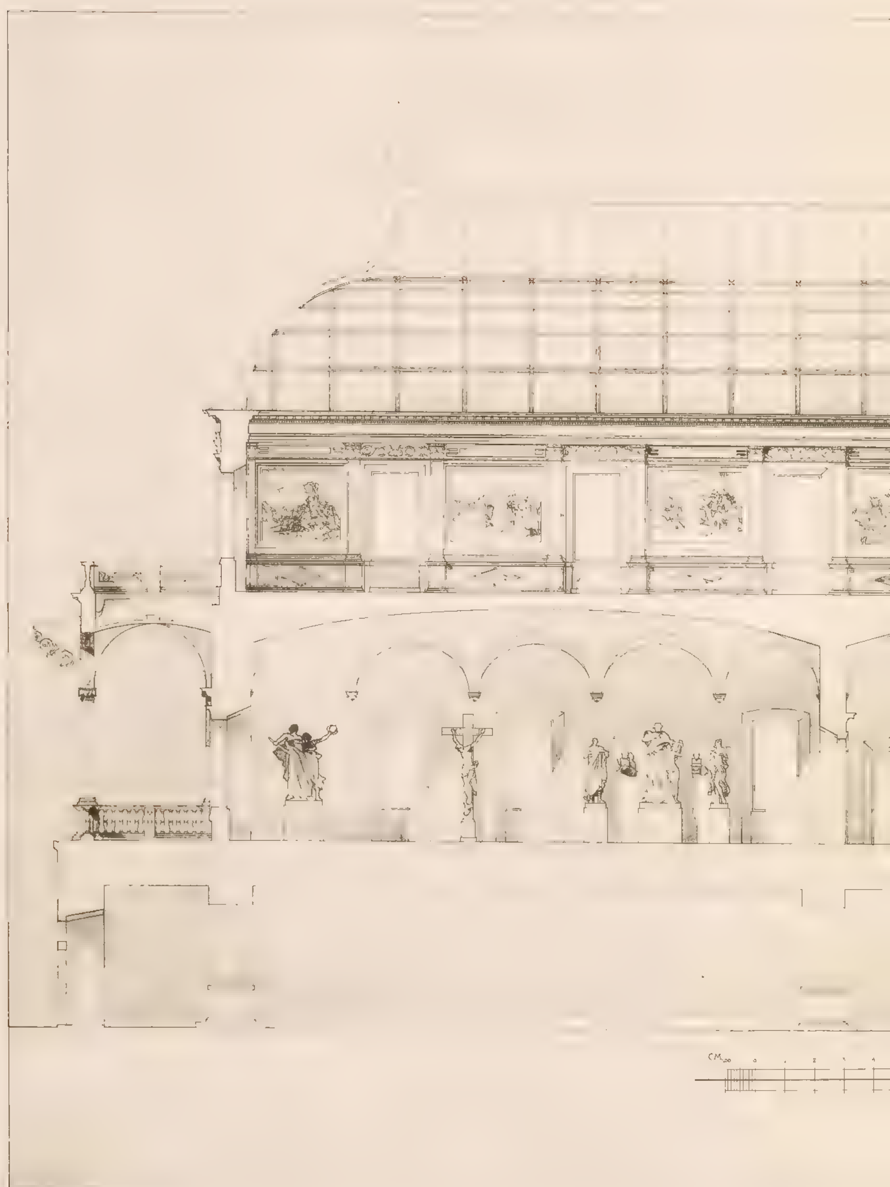

... TUFT...

BELVEDERE

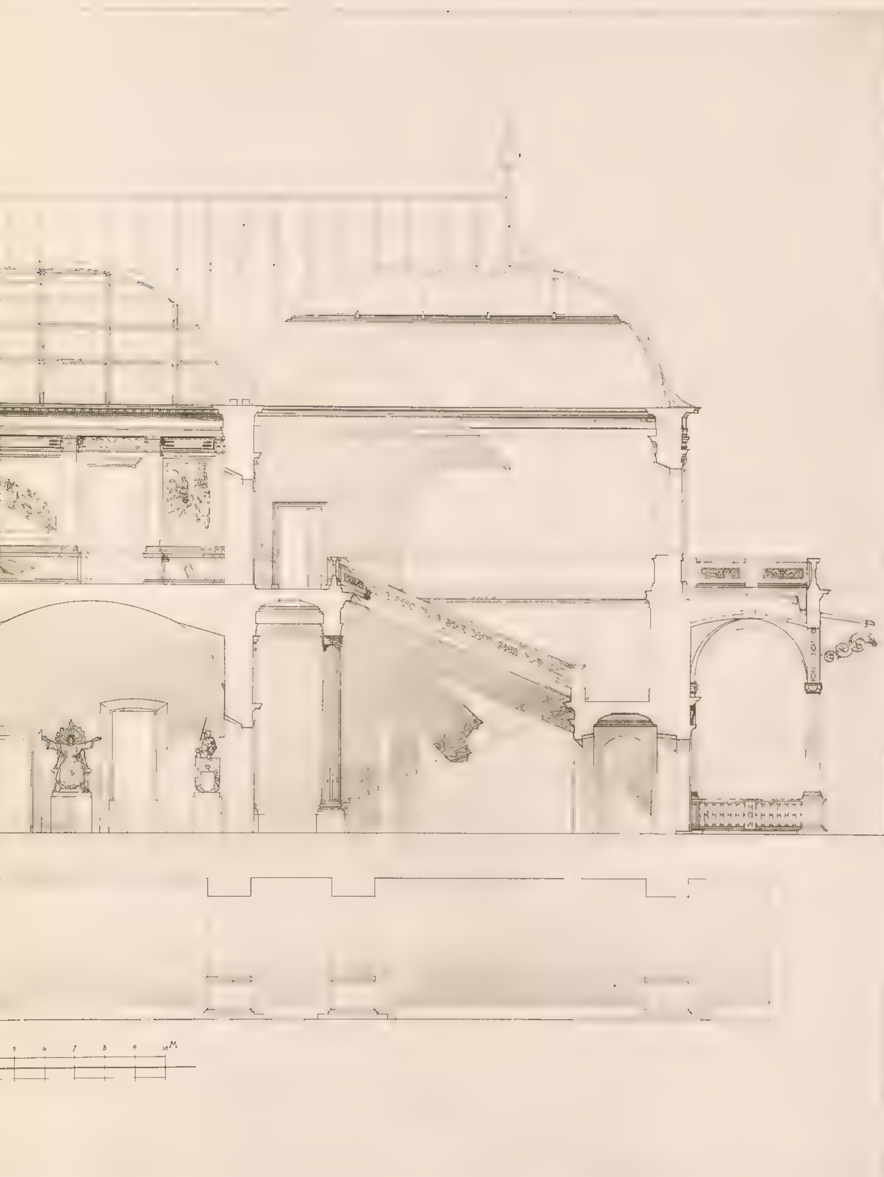

[illegible]

PODEL

EDERE

NY REZ

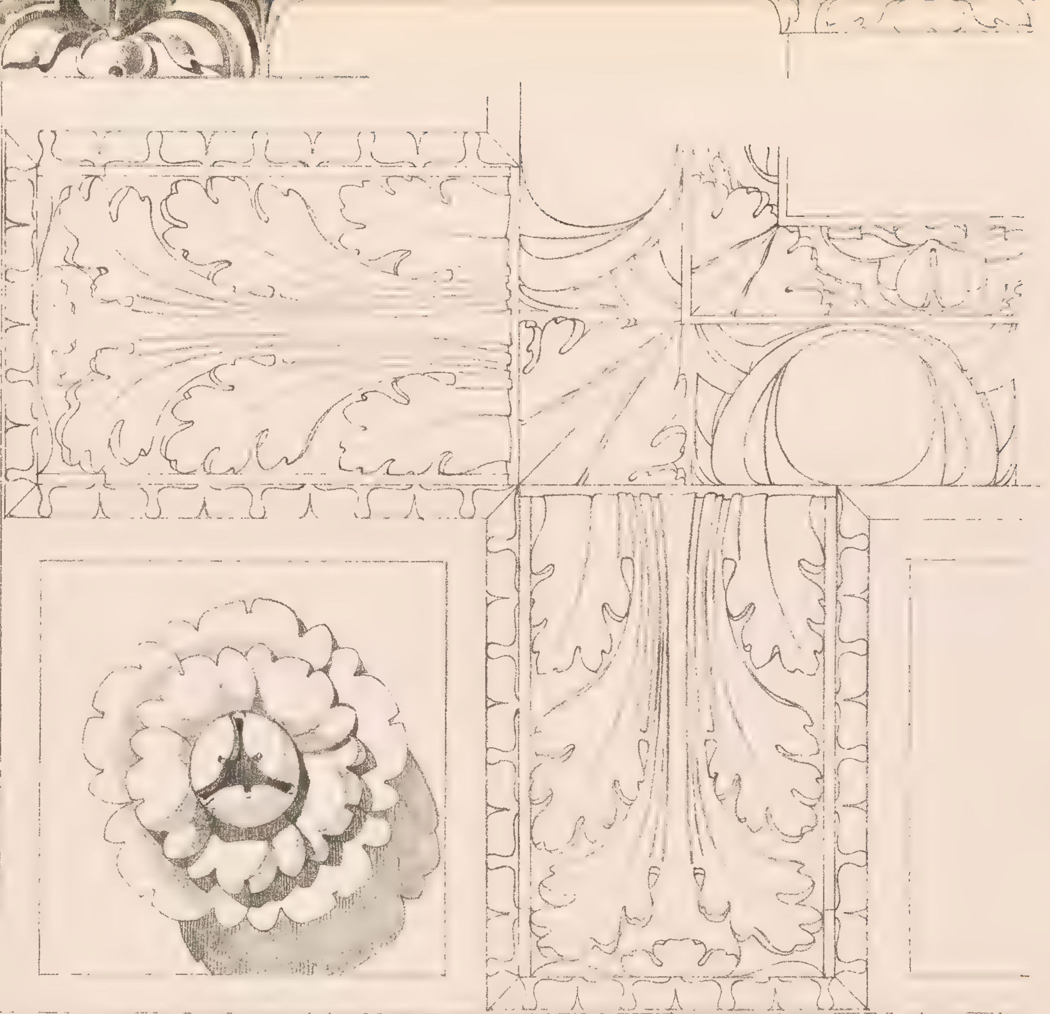
DVEŘE V OCHOZU PŘÍZEMÍ

ŘÍMSA NAD CHAMBRANOU DVEŘÍ.

(SKUT. VEL.)

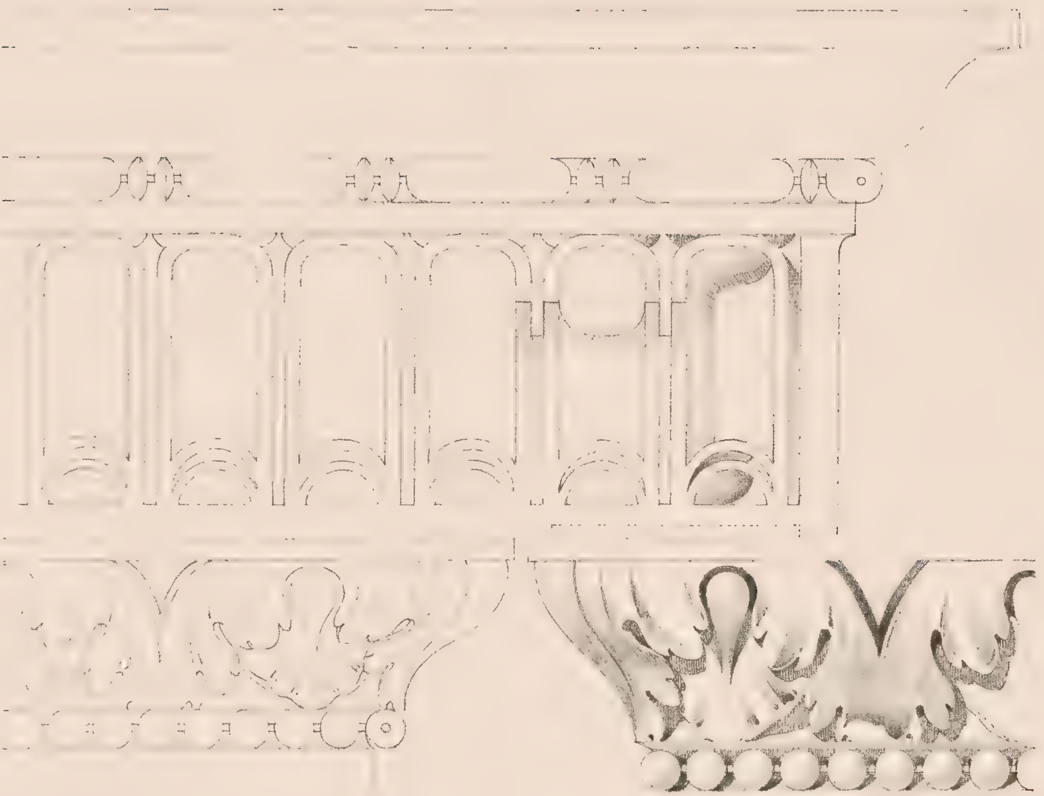
HLAVNÍ ŘÍMSA DVEŘÍ.

(SKUT. VEL.)

BELVEDERE

OKNO V OCHOZU PŘÍZEMÍ

ŘIMSA OKNA V PŘÍZEM.

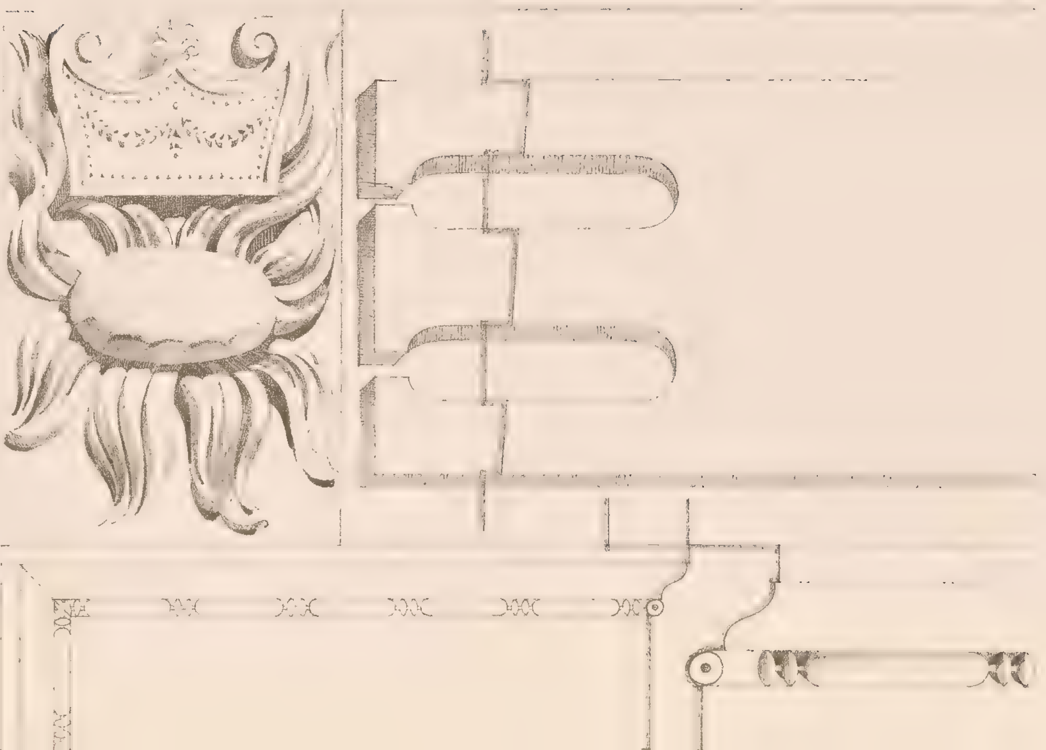
(PŘIR. VEL.)

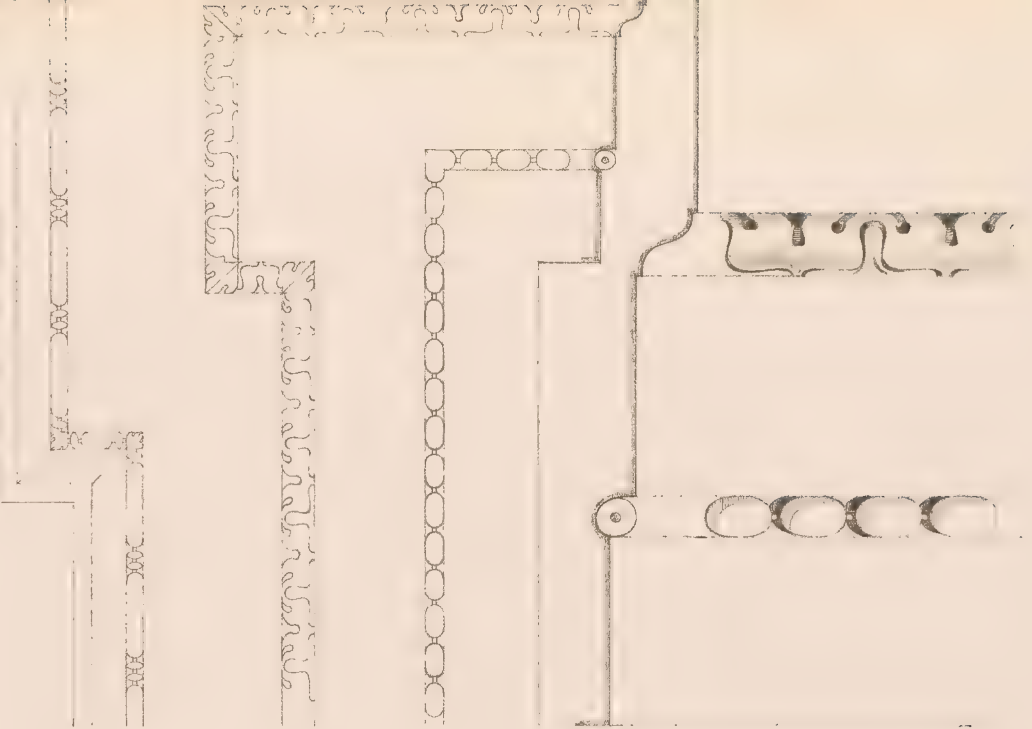
BELVEDERE

HLAVNÍ ŘÍMSA OKNA V PŘIZEMI.
(SKUT. VEL.)

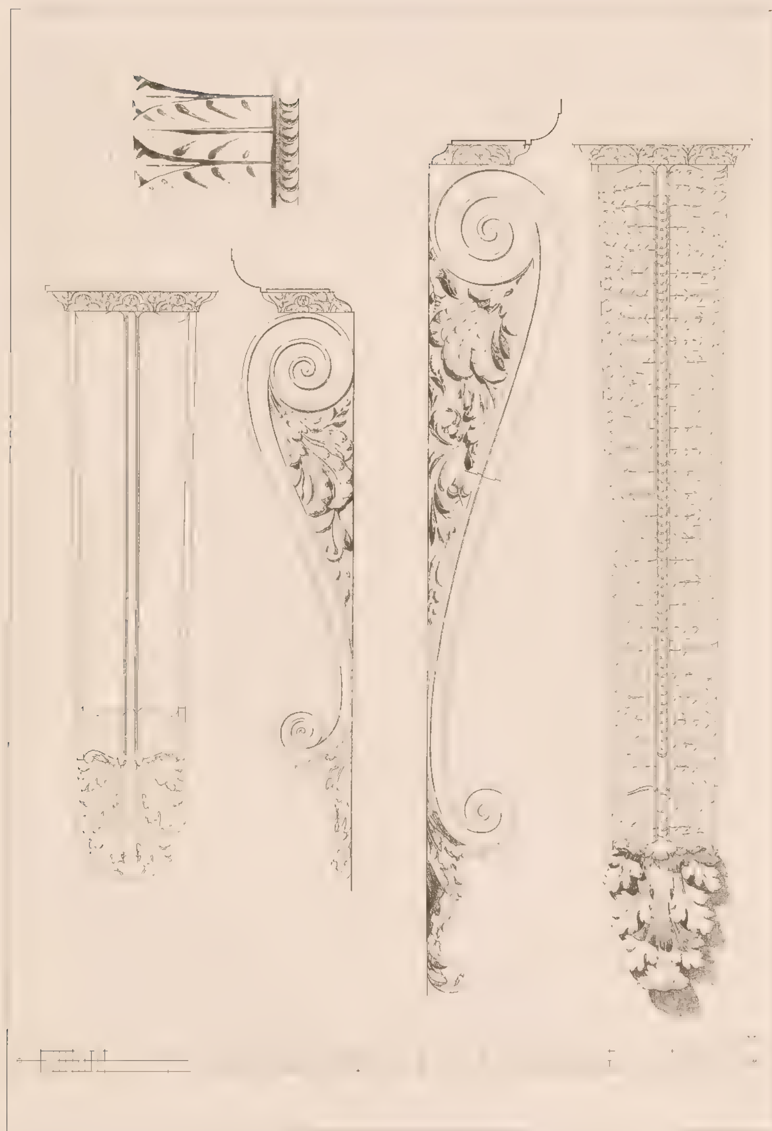
BELVEDERE

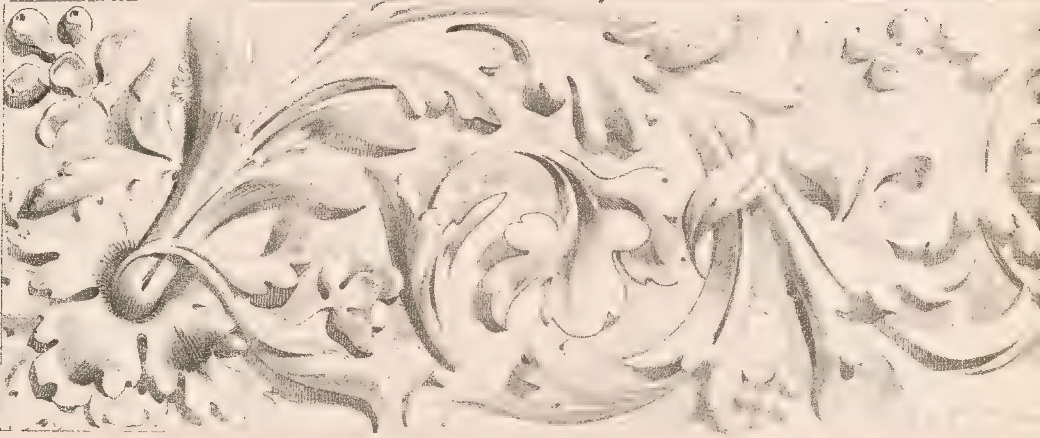
CHAMBRANA A VLYS OKNA V OCHOZU

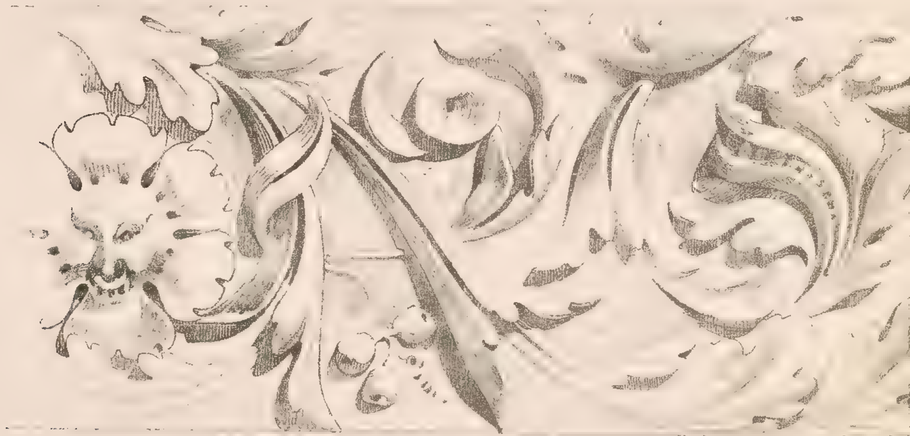
(½ SKUT. VEL.)

KONSOLY OKEN A DVEŘÍ V OCHOZU

18 - 19

ORNAMENTALE F LLUNGEN

(KA LL

EDERE

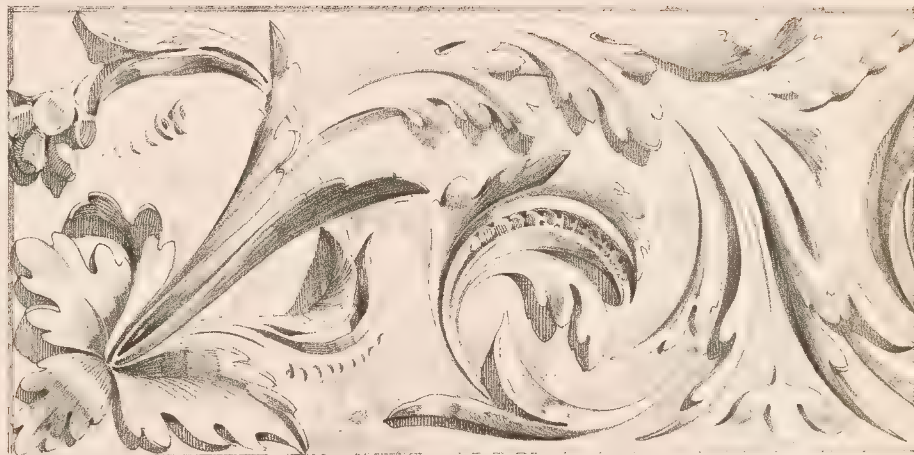

N DER THURGESIMS-PLATT[illegible]

GR[illegible])

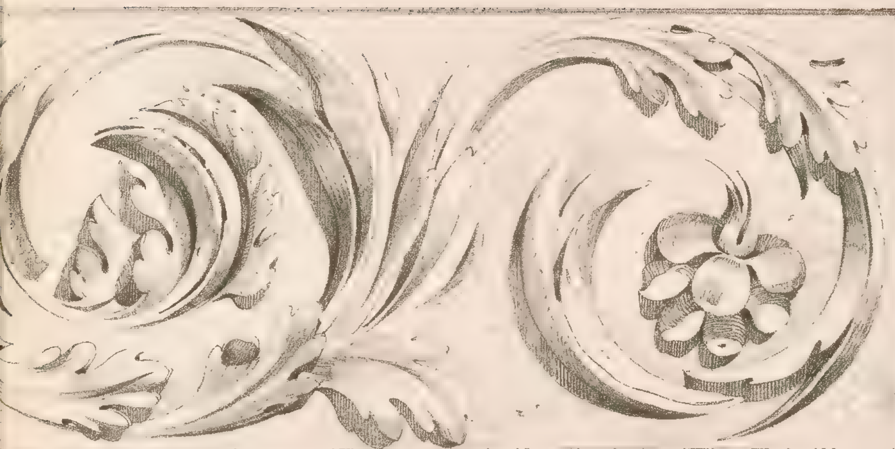
20 - 21

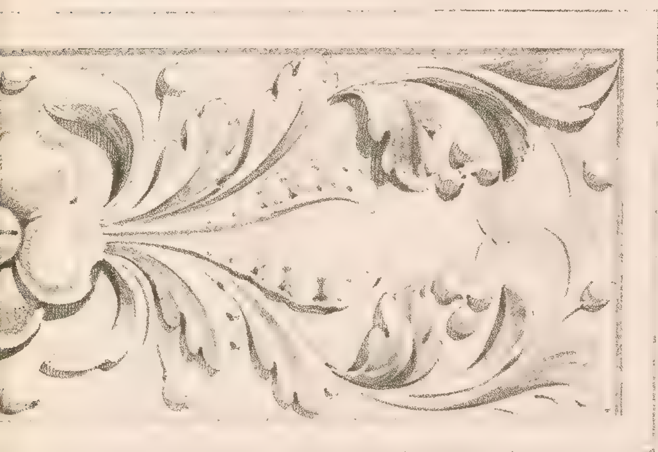

ORNAM. NÁPLNÉ NA SPODU

EDERE

ŘÍMS. DESK DVEŘÍ A OKEN

ORNAM. NÁPLŇ NA SPODU ŘÍMS. DESK OKEN.

(SKUTEČNÁ VEL.)

ORNAMENT NÁPLNĚ NA SPODU ŘÍMSOVÝCH DESK OKEN V PŘÍZEMÍ.

(SKUT. VEL.)

PERSPEKTIVA OCHOZU

TOSKANSKÁ NÁSTĚNNÁ HLAVICE V SÁLE PŘÍZEMÍ

($^{3}/_{4}$ SKUT. VEL.)

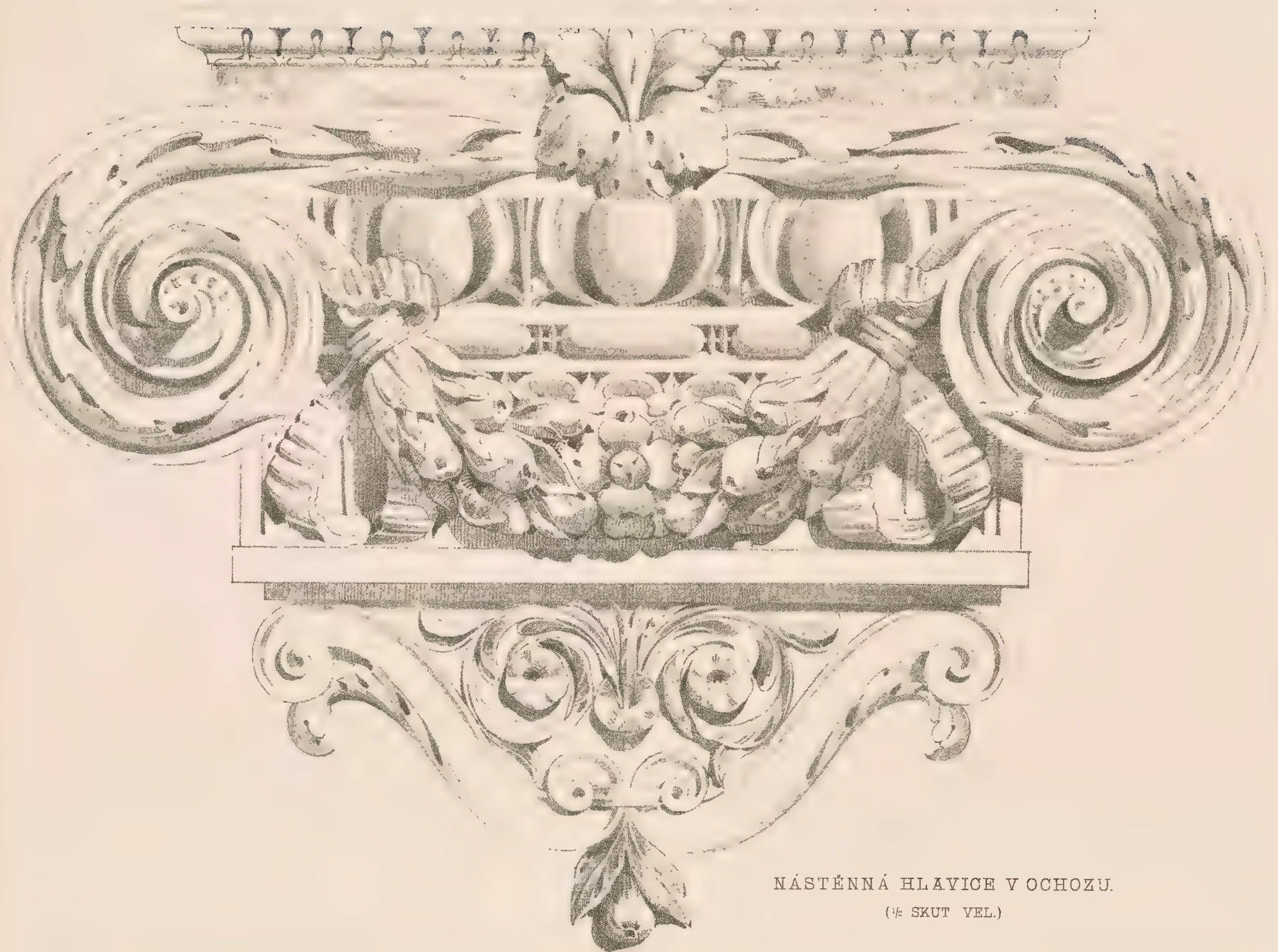

NÁSTĚNNÁ HLAVICE S HLAVAMI KOZLŮ V OCHOZU.
(SKUTEČNÁ VEL.)

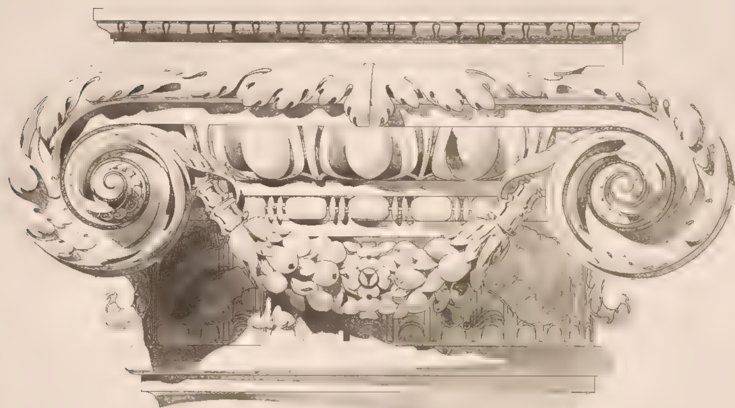

NÁSTĚNNÁ HLAVICE S MASKAMI FAUNŮ V OCHOZU PŘÍZEMÍ.

(½ SKUT. VEL.)

NÁSTĚNNÁ HLAVICE V OCHOZU.
(½ SKUT. VEL.)

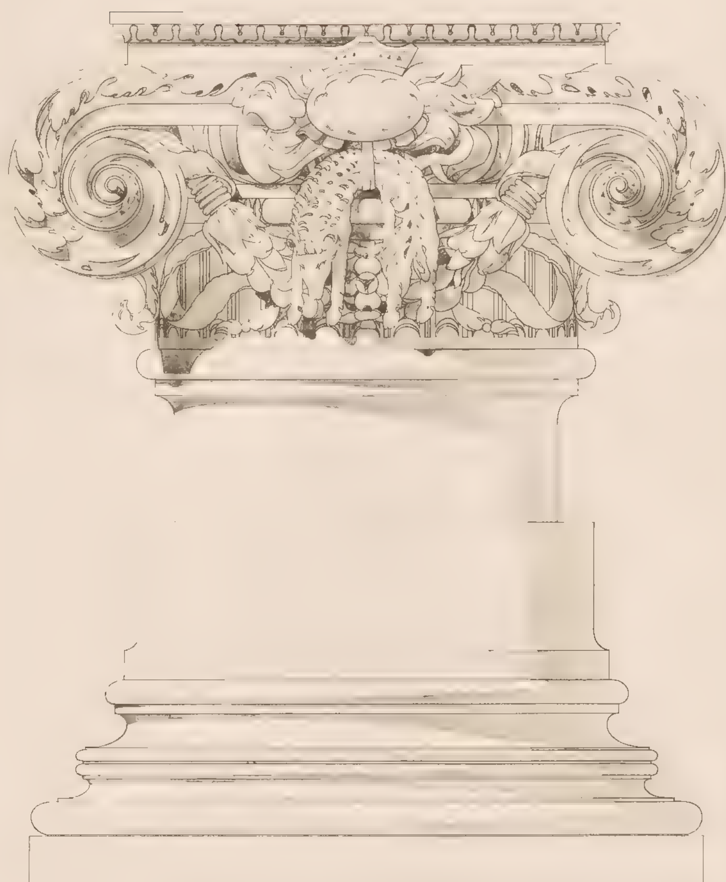
HLAVICE NÁROŽNÍHO SLOUPU V OCHOZU.

(PŘEDNÍ [illegible])

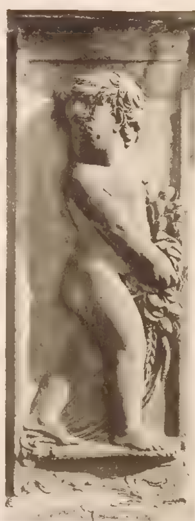
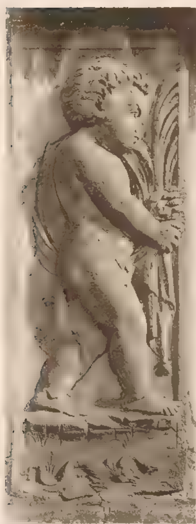
HLAVICE NAROŽNÍHO SLOUPU V OCHOZU

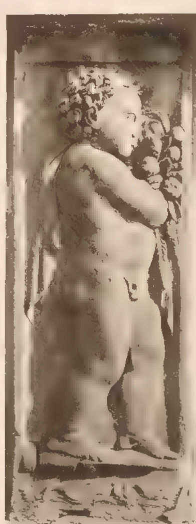
([illegible]STRANY P[illegible])

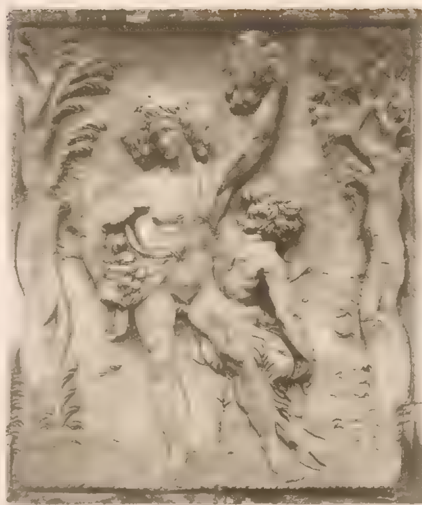
HLAVICE A PATKA SLOUPU OCHOZU S MOTIVEM ZLATÉHO ROUNA

FIGURALNI NAPLNĚ PILIRKŮ V BALUSTRADĚ PŘ. ZEMI.

FIGURÁLNÍ NÁPLNĚ POSTAMENT

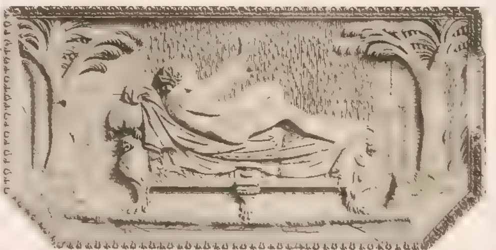

FIGURALNI ZAPLNĚ TESTAMENTU.

FIGURÁLNÍ NÁPLNĚ V CIPECH OBLOUKŮ I

FIGURÁLNÍ NÁPLNĚ V CÍPECH OBLOUKU I.

BELVEDERE

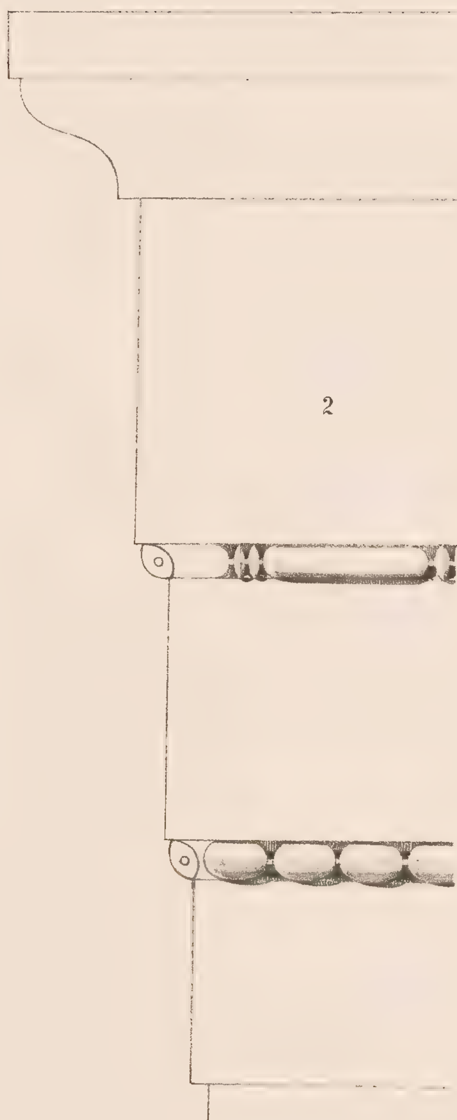

KARTUŠE NA NÁROŽÍ.

(½ SKUT. VEL.)

38–39

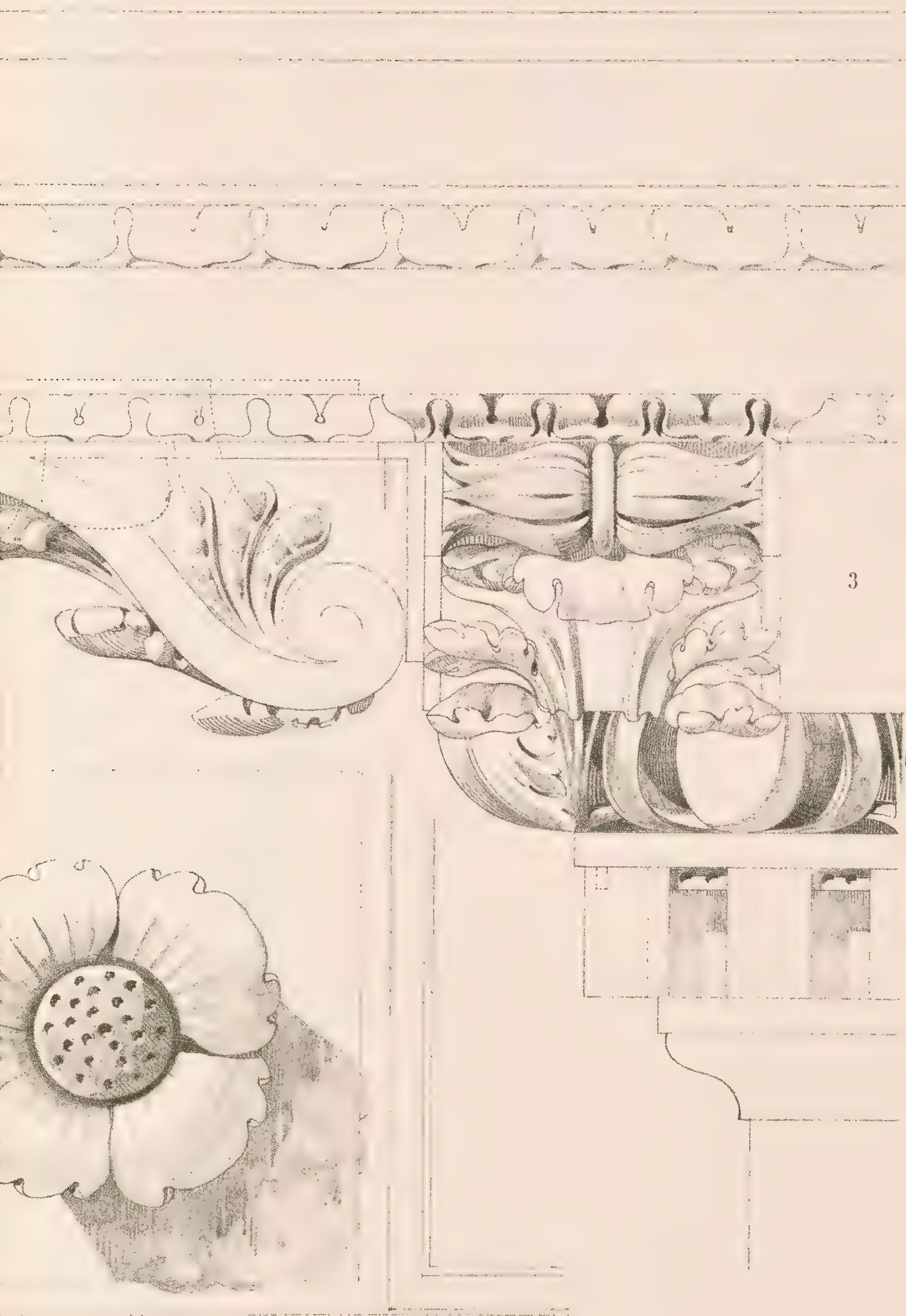

DETAIL ARCHIVOLTY, AR

(PEIR

EDERE

CHITRAVU A HL. ŘIMSY

VEL.)

ORNAMENT OF [illegible]

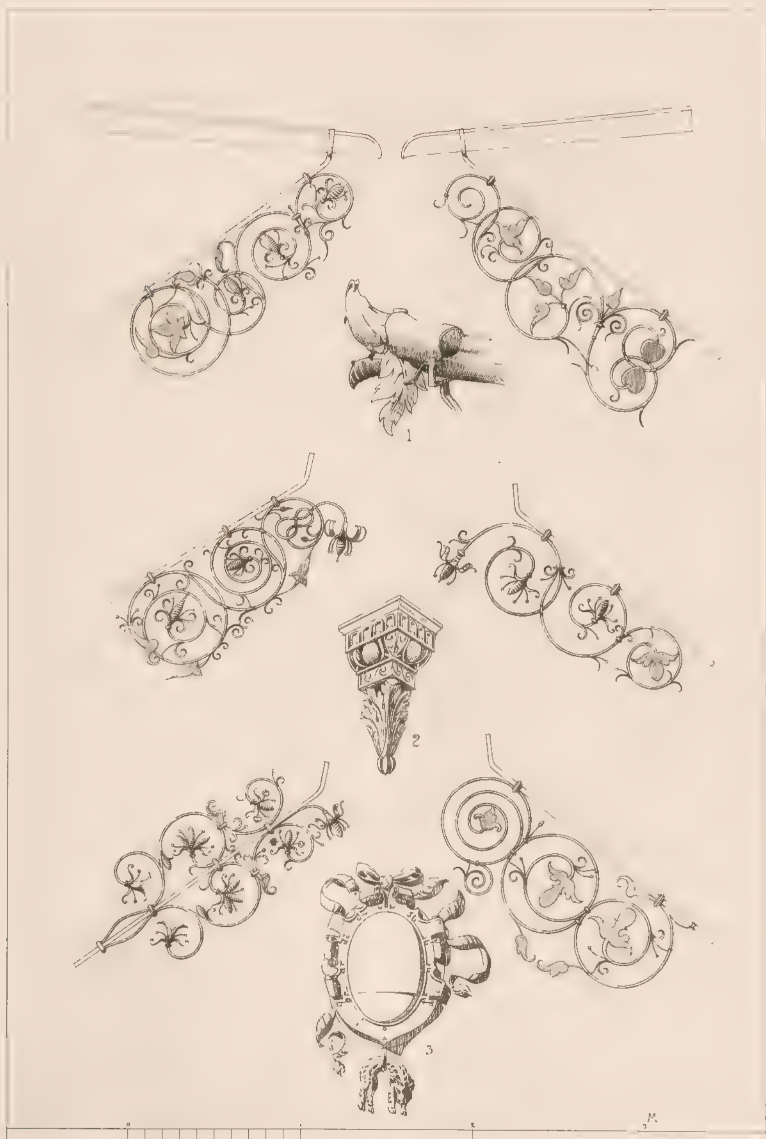

ORNAMENT VE VLYSU V SÁLE TŘETÍM

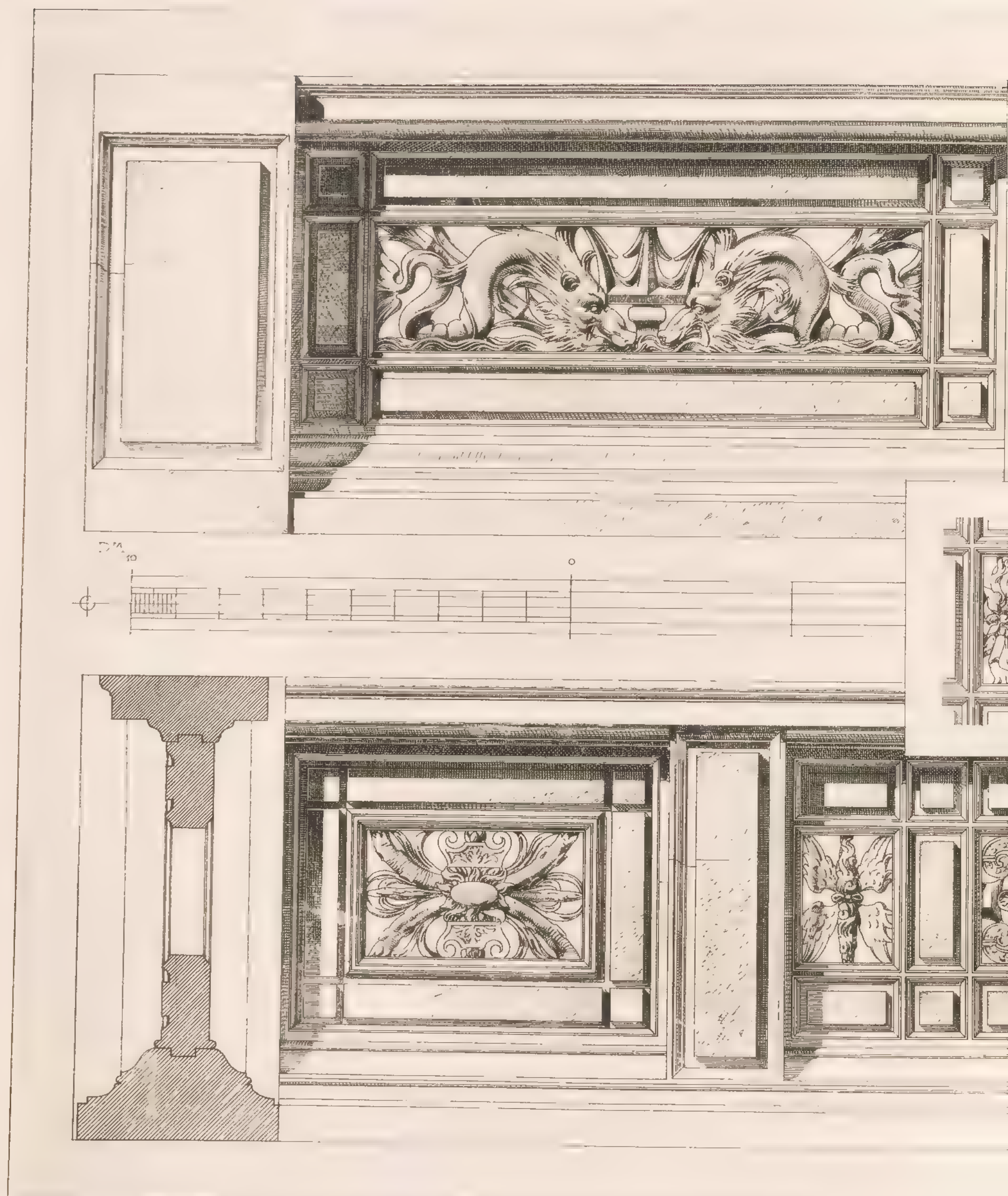
AKANTHUSBLATT AN DER ECKE DES FRIESES.

BELVEDERE

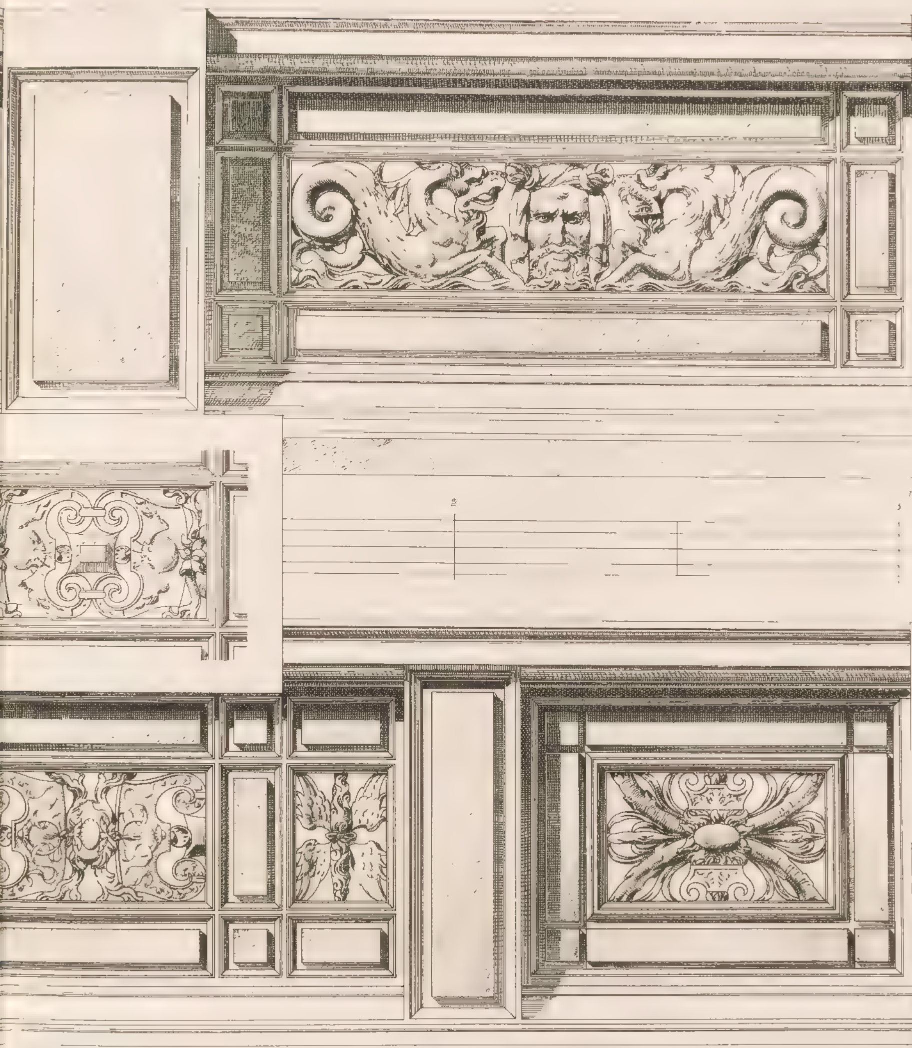
KOVANÉ PODPORY CHRLIČŮ.

1. [illegible] udržena [illegible] 2. Kostov[illegible] hlavice v [illegible] přízemí 3. Kartuše na nároží [illegible] strany

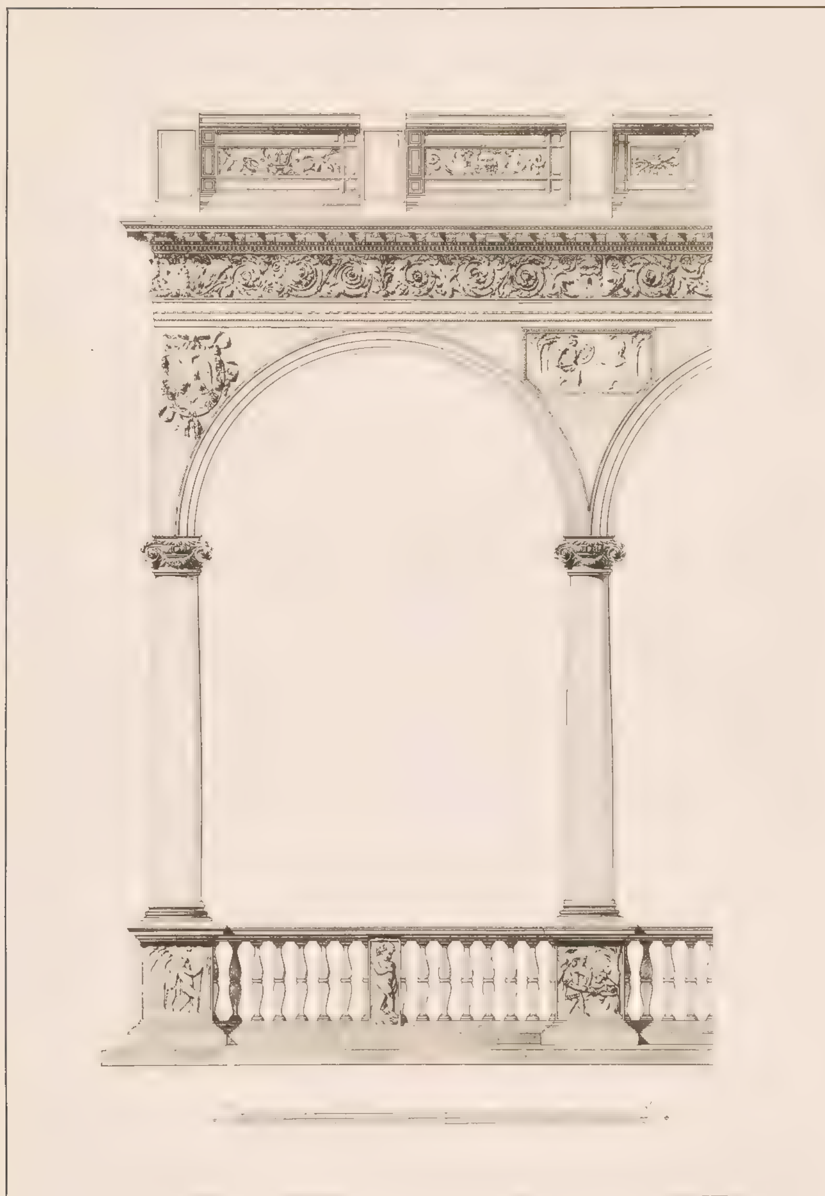
BALUSTRADA O

EDERE

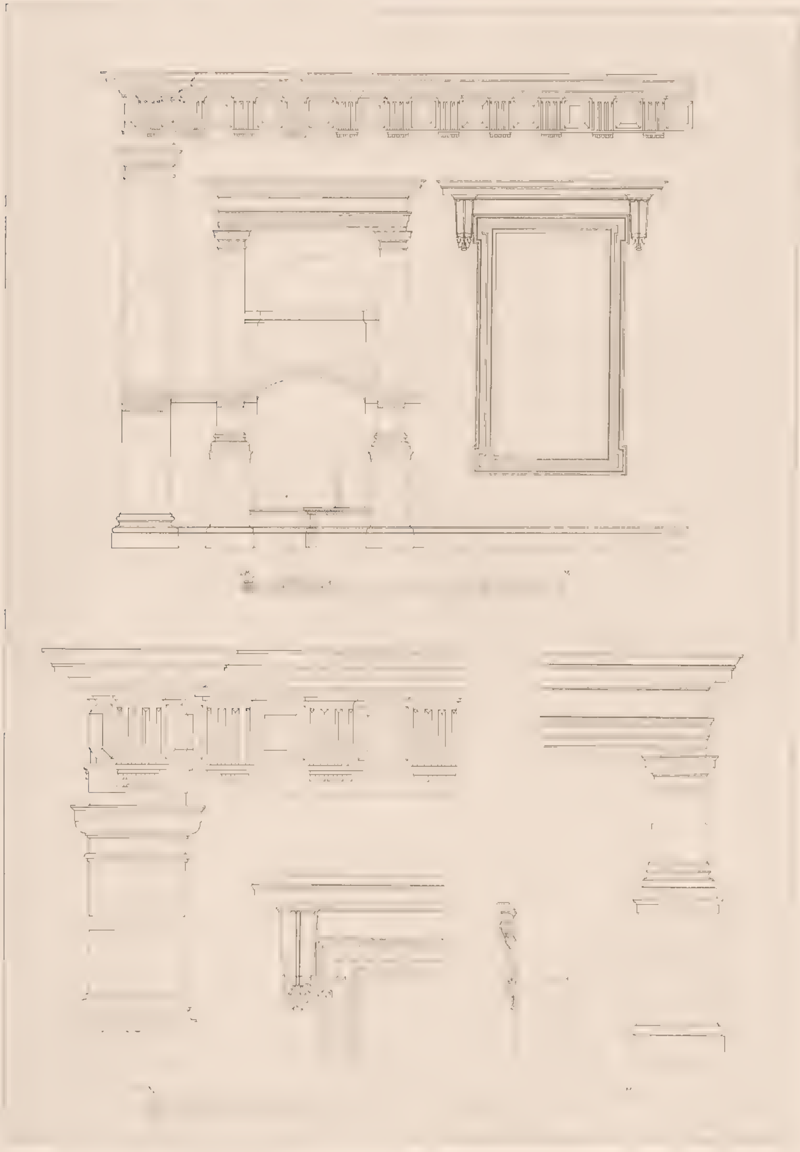
FOZU I PATMA

BELVEDERE

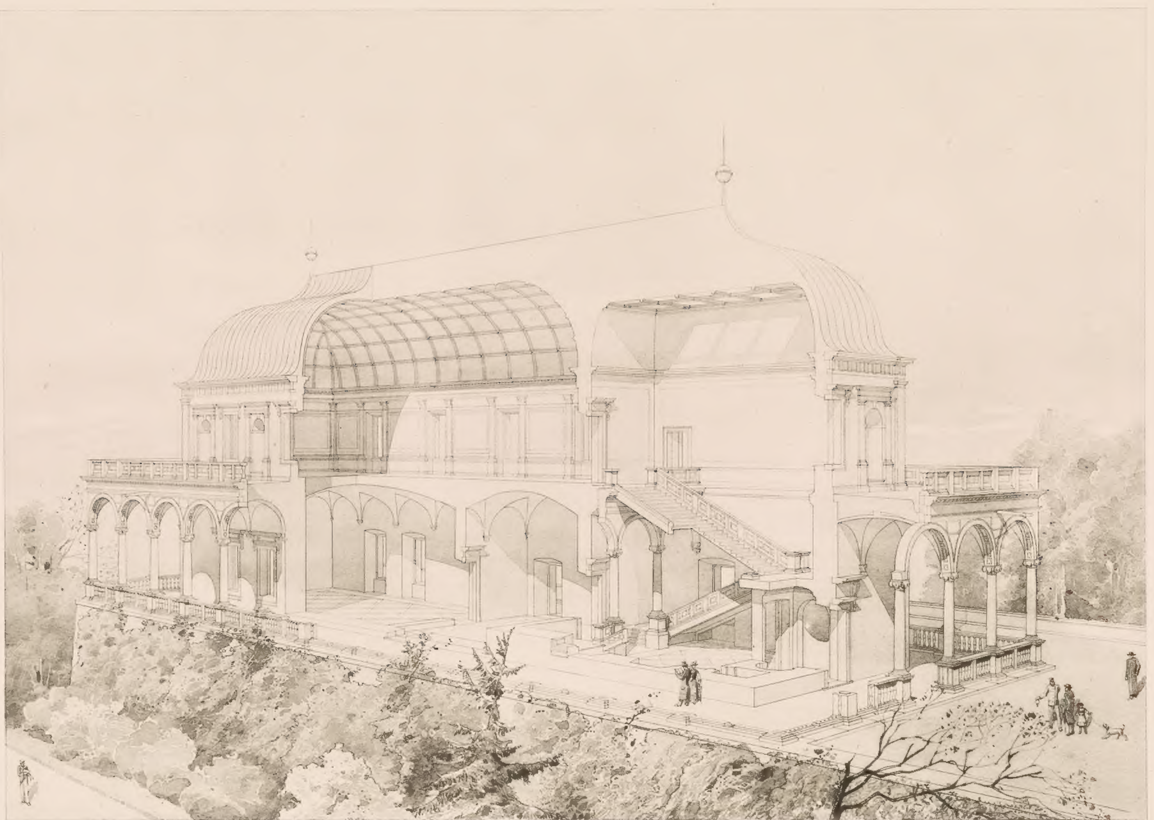

BOGENSTELLUNG DER HALLE IM PARTERRE.

BELVEDERE

SYSTEM FAÇADY I PATRA

PERSPEKTIVNÍ ŘEZ. STUDIE REKONSTRUKČNÍ.

